

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 40.

Lördagen den 6 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne April.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 53, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående de Kongl. teatrarne;

Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om nu stadgade stämmoböters utbytande mot en indrifningsafgift; samt

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 13, i anledning af Kamrarnes återremiss af 1 punkten af Utskottets memorial N:o 9, afgifvet i anledning af dels Andra Kammarens återremiss af 2 punkten af Utskottets betänkande N:o 5, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften, dels Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å 3 punkten af samma betänkande.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 3 och 4 i denna månad bordlagda memorial N:o 51, med förslag till sammanjemkning samt voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, angående inrättandet af en domänstyrelse m. m.

1 punkten.

Bifölls.

Första Kammarens Prot. 1882. N:o 40.

2 punkten.

Mom. a) — c).

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes under förutsättning att Kamrarne godkände Utskottets i punkten 1 gjorda hemställan eller på annat sätt blefve ense i afseende å den deri omförmälda fråga.

Mom. d).

Bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 25 och 26 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 11, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning.

1 och 2 punkterna.

Biföllos.

3 punkten.

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.*

Herr Nyström: Förra året väckte jag äfven en dylik motion, för hvilken jag lyckades vinna medhåll inom Banko-Utskottet af dess ordförande och två eller tre andra ledamöter. Men i anseende till den brådska med Riksdagens afslutande, som då var rådande, ansåg jag mig icke böra besvara Kammaren med att få frågan afhandlad, synnerligast som man hoppades, att bankofullmäktige skulle till denna riksdag ändra den föreskrift, frågan gälde. Då emellertid så icke skett, fann jag mig föranlåten att vid denna riksdags början väcka den motion, som nu är föremål för Kammarens behandling. Jag hade hoppats, att bankofullmäktige skulle vara så medgörliga, att de kunde medgifva den billiga och för affärsrörelsens underlättande i de norra orterna behöfliga förändringen. Men detta har icke visat sig vara händelsen. Banko-Utskottet har likväl medgifvit i det föreliggande betänkan- det, att med ordet "*vederbörande*" afsåges icke blott *viss person*, utan äfven *fjrmor, bolag och inrättningar*, men Banko-Utskottet har icke velat taga steget fullt ut och, såsom jag yrkat, införa i reglementet den förklaring eller bestämmelse, som jag anser nödig, så att ordet *vederbörande* blefve utbytt mot orden "*viss person, firma, bolag eller inrättning*". Det är detta jag ansett vara nödvändigt, på det att bankofullmäktige icke må kunna på sätt och vis beröfva allmänheten en förmån, som Riksdagen genom bankoregle- mentet velat medgifva densamma. Denna förmån har nemligen efter mitt förmenande blifvit borttagen genom bankofullmäktiges

den 20 Maj 1880 till afdelningskontoren i landsorten lemnade så lydande föreskrift: "att den, hvilken begär utbetalning efter telegram, skall å så kallad nota skriftligen angifva beloppet, det kontor, der utbetalningen skall verkställas, samt för- och tillnamn, yrke och hemvist å *viss person*, som har att emottaga utbetalning, och hvilken, om så erfordras, har att derförinnan styrka sin identitet, hvaremot dylik utbetalning icke får ställas på firmor, bolag eller inrättningar". Detta är således en bestämd föreskrift, och den har åtminstone vid afdelningskontoret i Luleå till punkt och pricka efterkommits under två års tid, så att man der icke kan på detta sätt afsända en större eller mindre remissa till en firma i Stockholm. Man kan lätt tänka sig, huru ledsamt och hinderligt detta är i en ort, der det finnes en massa landthandlande, som requirera varor från firmor, utan att känna, hvilka som äro hufvudmän i desamma. De kunna därför nu icke sända betalning annat än med posten; och utom det att för postgången till Stockholm åtgår 7 å 9 dagar, så nödgas de derjemte skaffa sig ett särskildt ombud, som tager emot dessa penningar och utbetalar dem till firman. Hvilken omgång och hvilken osäkerhet medför icke detta! Jag kan icke förstå, hvarför man icke vill insätta i reglementet en bestämmelse, som borttager den tvetydighet i förevarande hänseende, som Utskottet sjelft erkänt derstädes förefinnas.

Jag anhåller att få åberopa, såsom ytterligare stöd för min framställning, den reservation, som Banko-Utskottets ordförande vid förra riksdagen afgaf, och hvare jag samt Herrar Peyron och Evers instämde. Den lyder sålunda: "Då jag icke kan finna den af fullmäktige med åberopadt stöd af § 21 mom. 2 i Bankoreglementet meddelade bestämmelse derom, att utbetalningar efter telegram icke få af riksbankskontoren verkställas, eller sådan telegrafering ega rum till firmor, bolag eller inrättningar utan endast till *viss person*, vara af något som helst giltigt skäl påkallad eller dylika utbetalningar böra dem förvägras mera i berörda hänseende än ifråga om diskontering och utlåning, som tvifvelsutan dagligdags med firmor, bolag och inrättningar i Riksbanken förekomma, och dervid pröfning således allt som oftast måste af banktjenstemännen verkställas angående diskonterings- och lånebeloppes utlemnande till rätta ombud, har jag funnit den i förevarande hänseende väckta motionen böra till affärsrörelsens underlättande vinna Riksdagens bifall och förthy ansett det Banko-Utskottet bort föreslå Riksdagen att besluta, att § 21 mom. 2 i Bankoreglementet skall erhålla följande förändrade lydelse: "Likaledes må i hvarje af Riksbankens kontor penningar kunna insättas och ett deremot svarande belopp efter telegram af det kontor, der insättningen egt rum, utaf hvilket som helst annat Riksbankens kontor till adressaten, vare sig denne är *viss person*, firma, bolag eller inrättning, i behörig ordning utbetalas; Egande fullmäktige" etc. Det är till denna af Utskottets ordförande vid förra riksdagen afgifna reservation, i hvilken jag då instämde, som jag nu yrkar bifall.

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoreg-
lementet.
(Forts.)*

Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.
(Forts.)

Herr Peyron: Det är alldeles obestriddigt, efter mitt sätt att se saken, att den föreskrift, som nu är intagen i 21 § 2 mom. af gällande reglemente för Riksbankens styrelse, att nemligen utbetalning genom telegram icke må ske annat än till "vederbörande" icke får tolkas såsom afseende endast *viss person*, utan äfven *firmer, bolag och inrättningar*. Men detta ordet "vederbörande" hafva bankofullmäktige uttydt så, att ifrågavarande telegram icke få adresseras annat än till *viss person*. Fullmäktige hafva nemligen anbefalt afdelningskontoren i landsorterna, att sådana telegram, som afse utbetalning till firma eller bolag på annan ort, icke få vara adresserade annat än till *viss person*. Således om här en köpman har en firma med annat namn än sitt eget, så får telegrammet icke adresseras till firman, utan till innehafvaren enskildt. Om nu innehafvaren af firman är bortrest, och underrättelse om en sådan af Riksbanken emottagen ordre om utbetalning under tiden ankommer till kontoret, der han väl lemnat fullmakt att uttaga och qvittera penningar i firmans, men icke i sitt eget namn, så blir följdén den, att penningarne under hans frånvaro icke kunna lyftas. För min del kan jag icke godkanna de skäl, som fullmäktige framdragit och fortfarande framhålla, att nemligen det skulle vara förenadt med svårighet för tjänstemännen att tillämpa detta stadgande, då de dervid skulle nödgas i bolagsordningar se efter, hvilka som vore berättigade att qvittera för enskilda bolag. Jag tror icke, att detta vore så farligt; ty om det kommer en person upp i banken och uppgifver sig vara verkställande direktör i ett bolag och tjänstemannen säger, att han icke har reda på det förhållandet och därför inforrdar fullmakt och utdrag af bolagsordning, så är, så snart dessa handlingar företes, saken klar utan synnerligt besvär för tjänstemannen. Deremot är det ganska gifvet, att det icke är till lätnad för allmänna rörelsen, utan tvärt om, derest dylika telegram icke få ställas annat än till *viss person*. Nu säger Utskottet: "Då förevarande reglementsbestämmelsens nuvarande lydelse icke lägger hinder därför, att penningar må kunna i hvarje af Riksbankens kontor insättas och ett deremot svarande belopp efter telegram af det kontor, der insättningen egt rum, utaf hvilket som helst annat Riksbankens kontor utbetalas lika väl till firmer, bolag och inrättningar som till *viss person*." Således anser Utskottet ordet "vederbörande" i 21 § 2 mom. i bankoreglementet, hvilket ord fullmäktige i föreskriften till styrelserna för afdelningskontoren uttydt med "*viss person*", vara liktydigt med *viss person, firma, bolag och inrättning*. När nu Utskottet har gifvit en sådan förklaring, och då jag tager för gifvet, att fullmäktige taga del af Banko-Utskottets utlåtande, så mycket hellre som de fleste fullmäktige äro ledamöter af Riksdagen, så tager jag för afgjort, att fullmäktige skola hädanefter låta sig angeläget vara att tolka ordet "vederbörande" uti den ifrågavarande paragrafen på samma sätt som Utskottet och således tillämpa densamma äfven på firmer, bolag och inrättningar. Under sådan förutsättning har jag icke vidare att göra än att yrka bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Ekman, Johan Jacob: Jag ber först att få anmärka, att den ifrågavarande anordningen icke egentligen har någon betydelse för andra remissor än de, hvilka ega rum från hufvudkontoret till afdelningskontoret i Luleå och vice versa. Men äfven här har det visat sig under förra året, att dylika utbetalningar medelst telegram icke uppgått till något afsevärdt belopp, i det att medel, som afgått från Stockholm till Luleå, icke utgjort mera än cirka 102,000 kronor genom 9 telegram, och de som derifrån hitsändts endast cirka 56,500 kronor genom 31 telegram. Jag hade emellertid gerna sett, om denna rörelse kunnat beredas större lättnader än dem, som bankofullmäktige egnat densamma; och jag reserverade mig också, på sätt den förste talaren anmärkte, i denna riktning vid sista Riksdagen. När nu Herr Nyström väckte motion i år i det syfte, som Kammaren har sig bekant, ålåg det Banko-Utskottet att remittera densamma till bankofullmäktige för att erhålla deras utlåtande deröfver. Bankofullmäktige yttrade sig på samma sätt i år som förra året och afstyrkte förslaget. Utskottet fann också mycket snart, att i reglementet fordrades ingen förändring, utan att saken berodde på stadganden, som på grund af reglementet uppgjorts af fullmäktige. Således, om Utskottet varit böjdt för att åstadkomma den yrkade förändringen, så hade Utskottet måst underkänna de af fullmäktige uppgjorda stadgar och föreskrifva andra. Men åtminstone för min del ville jag icke taga på mig ett dylikt ansvar, då det skulle kunna inträffa, att något bedrägeri genom en sådan åtgärd kunde komma att ega rum, och att en banktjensteman icke observerade detsamma, utan gjorde sig skyldig till försummelse och sedermera finge bära förlusten eller söka befrielse derifrån samt frågan alltså komme till Riksdagens afgörande. Man har sagt att denna rörelse lika lätt kunde bestridas af Riksbanken som af de enskilda bankerna, men man får dock taga i betraktande, att när en förseelse begås af någon tjänsteman i en enskild bank, kan saken behandlas på ett vida lättare och enklare sätt, än i fall samma förseelse inträffat i Riksbanken.

Jag ber äfven få säga, att sedan det sätt, som fullmäktige bestämt, fortfarit under åtskilliga år, och det sålunda blifvit såväl i hufvudkontoret som i Luleå afdelningskontor känt, hvilken viss person det är, som har att qvittera sådana remissor, som medelst telegram anvisas, så inser jag verkligen icke, att den föreslagna förändringen skulle tjena till någonting, utan att det är bäst, att det får fortfara på samma sätt som förut. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Herr Nyström: Jag skall bedja att få bemöta det väsendtliga af hvad den siste talaren anför. Han sade, att det var så få telegram, som komme i fråga, och så ringa belopp som afsändes; men jag frågar: huru kan man afsända något, när sådant rakt ut är förbjudet? Det är ju förbjudet att afsända penningar på detta sätt till någon firma. Följakligen kan man ju icke hafva något bevis om hvad som afsändts till firmor.

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.
(Forts.)*

Han säger, att det är egentligen på Luleå afdelningskontor som dylika försändelser komma i fråga. Det är sant; ty det är den aflägsnaste ort i riket, der bankkontor finnes. Det erfordras 6, 7, ända till 9 dagar för postgång deremellan och hufvudstaden. Det händer således mycket ofta, att den, som icke kan vara beredd på dagen att betala, får sitta emellan. Den osäkerhet, som man vill förebygga genom att lindra den föreslagna åtgärden, i det att det skulle komma att utlemnas penningremissor till orätt person och derigenom uppstå förlust för någon tjänsteman i Riksbanken eller möjligen till slut för sjelfva Banken, torde icke vara af någon betydelse. Jag har frågat en del af fullmäktige, om det någonsin inträffat en sådan förlust, och fått till svar, att det vermligen något sådant aldrig egt rum. Och hvad det beträffar, att tjänstemannen i banken skall pröfva, om en person är rätte emottagaren eller hans ombud, så är det ju icke något annat än som existerar på alla postkontor och hvarje bankkontor för öfrigt, då penningar lemnas ut mot diskontering eller såsom lån äfven till firmor. Hvarför skall posttjänstemannen hafva skyldighet att tillse, om den person, som afhemtar ett rekommenderadt bref, är den rätte emottagaren? Han torde icke kunna fritagas från skyldigheten att pröfva detta; och det sändes understundom betydliga remissor med allmänna posten. Jag kan icke förstå, hvarföre det skall vara så motigt att få denna förändring genomförd. Jag påstår — och ingen jurist skall påstå motsatsen — att det icke är efter reglementet, som fullmäktige handlat. Ty reglementet säger, att det skall utbetalas till "vederbörande". Och nu har Utskottet sagt att till vederbörande skall äfven räknas firmor, bolag och inrättningar. När så är och då det vidare heter: "egande fullmäktige genom meddelade särskilda föreskrifter bestämma de afgifter och de vilkor *i öfrigt*, som med hänsyn till Riksbankens säkerhet kunna pröfvas för åtnjutande af omförmälda rättighet erforderliga" — så ega fullmäktige enligt min uppfattning icke rätt att taga bort en af Riksdagen medgifven rätt, hvilken dock nu blifvit mer än till hälften tillintetgjord åtminstone i de norra orterna, utan endast att helt enkelt vidtaga de försigtighetsmått, som erfordras för att förekomma att annan än rätter person uppbar penningar för bolags eller firmas räkning. Jag vill dessutom fråga: hvad är det för svårighet att visa sin behörighet i detta afseende. Hvarje firma och bolag skall vid högt ansvar för rätten tillkännagifva, hvilka som äro behöriga att handla å dess vägnar. Men nu skall det vara omöjligt för en person i Luleå att på detta sätt skicka en liquid t. ex. till Fröberg & Comp. i Stockholm utan att först skaffa sig en särskild person, som här tager ut beloppet på banken och sedan inlemnar det till firman. Det kan visserligen synas, som om saken vore obetydlig; men den är dock ganska vigtig, synnerligast för de nordligaste orterna. Jag ber. att Herrarne icke måtte hålla på Utskottets förslag. Det är ju blott frågan om att utbyta ordet "vederbörande" mot orden "viss person, firma, bolag eller inrättning". Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr Hasselrot: Jag skall icke tillåta mig att yttra mig om vigten eller beskaffenheten af den rörelse, som här är i fråga, och icke heller om de inskränkningar uti och vilkor för densammas bedrivande, hvilka möjligen kunna vara erforderliga på grund af denna rörelses särskilda beskaffenhet. Jag skall endast yttra några ord i anledning af Banko-Utskottets ordförandes anförande helt nyss, när detta anförande synes mig stå i ganska betänkelig och beklaglig strid med Utskottets utlåtande. Förhållandet är nemligen, såsom representanten på stockholmsbanken tydligt och klart ådagalagt, att sedan bankofullmäktige uttryckligen förbjudit sådane remissor af penningar, hvarom i motionen är fråga, annat än till viss person, så säger nu Banko-Utskottet i detta betänkande, att med "vederbörande" i reglementets 21 § icke endast afses vissa personer, utan äfven firmor, bolag eller inrättningar och att vid sådant förhållande icke erfordras någon åtgärd i anledning af motionärens yrkande. Då hade jag tagit för gifvet, att när Banko-Utskottet, som är bankofullmäktiges närmaste förman, uttryckligen sagt sin mening om reglementets tydning i förevarande fall, man kunde vänta att bankofullmäktige hädanefter skulle rätta sig efter denna Utskottets uppfattning och, under iakttagande af alla erforderliga restriktioner i och för tillgodo-seende af Riksbankens säkerhet, medgifva sådane penningremissor, som motionären afsett. Men nu säger Utskottets ordförande, att oaktadt Utskottet haft denna uppfattning, anledning likväl icke vore att antaga, det bankofullmäktige skulle komma att ändra sitt utfärdade absoluta förbud, och det är häremot jag ber att få nedlägga min protest. Något yrkande tillåter jag mig icke göra, men jag hoppas att bankofullmäktige skola ställa sig till efterrättelse den uppfattning, som Utskottet enhälligt förklarar vara den rätta.

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.
(Forts.)*

Herr Ekman, Johan Jacob: Den förhoppning, som Herr Peyron förut uttalade och sedan af den siste talaren här framstälts, nemligen att bankofullmäktige skulle på grund af förevarande förhållanden och reglementets lydelse iakttaga den ifrågasatta lättningen beträffande remissor från ett kontor till ett annat, kan jag icke dela, ty en sådan åsigt har af Banko-Utskottet uttalats direkt till fullmäktige för 2 eller 3 år sedan, utan att fullmäktige fäst något afseende dervid. Beträffande hvad Herr Nyström anfört om de stora svårigheter, som vidlåda det nuvarande sättet, får jag säga att jag anser att de äro betydligt öfverskattade. Om, på grund af felaktig adress eller bristande kännedom om hvem som för en firmas räkning har att qvittera dylik, medelst telegram anordnad utbetalning, denna icke komme att genast verkställas, så är det icke värre än att man vexlar ett telegram till med vederbörande kontor och då reder sig saken. För öfrigt kan jag icke råda Herr Nyström och alla andra som, lika med honom känna olägenheterna af dessa förhållanden, till annat än att de vända sig till någon enskild bank i Luleå, som står i förbindelse med annan bank i Stockholm eller tvärtom; då ju dessa svårigheter kunde undvikas. Jag yrkar fortfarande bifall.

*Ifrågasatt
ändring af
21 § 2 mom.
i bankoregle-
mentet.
(Forts.)*

Herr Peyron: Med anledning af hvad den ärade ordföranden i Banko-Utskottet senast yttrade, ber jag få uttala min förvåning öfver, att han vill förfäktat, att bankofullmäktige icke skulle behöfva fästa ringaste afseende vid de uttalanden som göras af Banko-Utskottet och som jag antager blifva godkända af Riksdagens Kamrar. För min del ber jag att få förklara, att jag anser det vara fullmäktiges skyldighet att rätta sig efter de uttalanden, som finnas i Banko-Utskottets betänkanden och som af Riksdagen blifvit godkända.

Herr Nyström: Det nämndes att det kunde sändas genom enskilda bankkontor remissor från olika trakter. Detta är också hvad som sker. Enskilda bankerna äro — det kan jag försäkra — så tillmötesgående som de kunna vara; men det kan inträffa för den enskilda banken om det kommer en mängd remissor och den har många afdelningskontor, att den ej ohejdadt kan taga emot dessa penningar för att låta dem utgå i Stockholm efter telegram, eftersom den icke kan hafva ständigt så stor riksmyntskassa här i Stockholm, att den kan utbetala allt det som genom 7 å 8 afdelningskontor kan komma på en postdag, och det är denna olägenhet som gör att den icke kan under alla förhållanden gå till mötes, och hvarför man alltså anser att Riksbanken äfven bör visa sig tillmötesgående med en allvarlig protest mot ordförandens i Banko-Utskottet uppfattning, att bankofullmäktige icke skulle behöfva efterkomma hvad Riksdagen i ty fall föreskrifvit, och då de öfrige, som yttrat sig, talat i samma anda som jag, ehuru de ej framställt något yrkande, får jag, under förhoppning att bankofullmäktige frångå sin ifrågavarande icke på reglementet stödda uppfattning och ändra sin i nu anmärkta hänseende utfärdade föreskrift, återtaga mitt yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, och Utskottets hemställen bifölls.

4—13 punkterna.

Biföllos.

14 punkten.

Lades till handlingarna.

Justerades ett protokollsutdrag angående Kammarens beslut i anledning af Stats-Utskottets memorial N:o 51.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 26 och 27 i nästlidne månad bordlagda utlåtande

N:o 14 b, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken och vissa pedagogier, högre lärarinneseminariet samt folkskolelärareseminarierna m. m., än äfven särskilda inom Riksdagen väckta motioner rörande dels de allmänna läroverken och dels folkskoleväsendet.

Punkten I.

Mom. A)

Föreslagna skolafgifter.

Friherre Klinckowström: När denna fråga i sammanhang med Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen om statsverkets tillstånd och behof remitterades från denna Kammare till Stats-Utskottet, tog jag mig friheten att på de två ställen i den Kongl. propositionen, der denna fråga förekom — nemligen dels på det ställe, som rörde statsinkomsterna och det äskade medgifvandet af Riksdagen för Kongl. Maj:t att anbefalla en ökad skolafgifts upptagande och en deraf beräknad ökad statsinkomst af 400,000 kronor, dels på det andra stället, å 8:de hufvudtiteln, der Kongl. Maj:t föreslagit en tillökning å ordinarie anslag af 643,000 kronor för löneregleringen af de högre och femklassiga allmänna läroverken — uttrycka mitt bekymmer öfver det sätt, hvarpå denna fråga var framställd och äfven mitt tvifvel derom, att frågan i dess dåvarande och sedermera varande skick, till följd af den sedermera till Riksdagen ankomna Kongl. propositionen, skulle vinna bifall hos flertalet af Riksdagens ledamöter. Det är visserligen för tidigt ännu att säga, att mina tvifvel hafva blifvit en sanning, men på grund af det sätt, hvarpå frågan har blifvit behandlad af Stats-Utskottet och af den stora minoritet, som i denna fråga stått mot allt bifall, kan man säga att Stats-Utskottet delat sig absolut i två hälfter och att den förseglade sedeln gifvit utslaget. Denna tilldragelse är af beskaffenhet, att jag tror, att frågan måste falla vid denna riksdag.

Som den nu föredragna punkten har sammanhang med det följande mom. B och ännu mera med mom. C rörande aflöningsbeloppen för de ifrågavarande lärarne, ber jag Kammaren om tillåtelse att här få uttala min mening om den frågan, synnerligast som jag befarar, att jag kanske står ensam i Kammaren såsom den, hvilken deremot yttrar sig. Enligt mitt förmenande är det icke fråga om att icke alla tänkande människor i landet och äfven inom Riksdagen vilja sjelfva *saken*; det är frågan om *sättet*, på hvilket denna stora, viktiga sak skall utföras, som meningarne äro mycket delade. Om regeringen hade med allvar velat en förbättring redan under nästa år i lärarnes löneförhållanden, så skulle regeringen lätt kunnat bryta motståndet, om regeringen redan nu och innan frågan kommit före i Kamrarne tillsatt en så beskaffad komité, som kunde hafva utredt förhållandena, och till hvilken Kamrarne och landet kunde hafva haft den tilltro, att denna utredning blifve både samvetsgran och grundlig. Så har nu icke

*Föreslagna
skolafgifter*
(Forts.)

skett, som hvar och en vet, och följden får regeringen till en stor del taga på sig. Man säger visserligen: detta är en stor fråga, det kan komma att dröja årtal innan en så pass vidsträckt och djupgående utredning, som här är i fråga — allt ifrån universitetet till folkskolorna — kan ega rum. Ja, det är sant, mine Herrar, men hade representationen sett att det blifvit verkligt allvar af med en sådan utredning, genom att denna komité blifvit sammansatt af så beskaffade män, till hvilka landet och båda Kamrarna haft förtroende, lider det icke något tvifvel, att icke ett extra anslag redan vid denna riksdag blifvit satt till Kongl. Maj:ts disposition, tillräckligt att för de år, under hvilka en sådan komité skulle arbetat, tillgodose lärarnes rättmätiga behof i afseende på löneförmåner. När nu så icke skett, så kommer frågan sannolikt att underkastas gemensam votering, och om utgången deraf är åtminstone icke jag tvifvelaktig. Det är icke endast om missförhållandet med afseende på lönerna för lärarne, som här är fråga. Visserligen har denna del af frågan blifvit så väl i brochyror som i en massa tidningsartiklar behandlad såsom snart sagdt den viktigaste delen, men lika säkert som det är, att lärarne äro till för den allmänna undervisningen i landet, och icke tvärtom, lika säkert är, att förr än en tillfredställande lösning af denna stora läroverksfråga egt rum, jag tviflar på, att Riksdagen skall på ordinarie stat lemna ett så betydligt tillskott, som nu är begärdt och äfven älägga föräldrar och målsmän så stora uppoffringar, som här ifrågasättas för deras barns undervisning. Det har länge och efter de utredningar, som lemnats af de komitéer, som blifvit tillsatta för att undersöka läroverksfrågan, visat sig till fullo, att det är många missförhållanden med läroverken, som måste rättas. Jag är visserligen ingen pedagog, jag har icke heller någon olägenhet af elementarläroverken, ty den son, jag har, åtnjuter privat undervisning i hemmet, så att det är icke för min egen räkning jag talar, men jag har sökt sätta mig in i denna fråga och jag finner öfverallt, att mycket måste rättas i undervisningen och äfven i organisationen af de allmänna läroverken, innan det blir hvad det bör vara i fråga om en klok, riktig och förständig undervisning af ungdomen, utan att denna derigenom behöfver lida både i kroppsligt och moraliskt hänseende.

En mängd undervisningsämnen förekomma ännu vid läroverken till följd af äldre förhållanden, utan att man pröfvat den nytta, som dessa discipliner verkligen kunna hafva för det stora flertalet af undervisningssökande. Andra ämnen, som utan tvifvel vore mycket nödvändigare för ungdomen att lära, tills denna ungdom skall utgå i det allmänna lifvet och förtjena sitt eget bröd samt gagna och göra nytta åt det allmänna, inplantas icke hos denna ungdom, ehuru de äro ytterst nödvändiga. Jag vill blott nämna några få. Hvarje person, som kommer till myndiga år är ju pliktig att åtlyda landets lagar, och en öfverträdelse i detta fall blir ju ofta rätt hårdt straffad. Vet nu den ur skolan utträdande ynglingen det allra minsta om dessa lagar, som han är skyldig att lyda? Nej! Likaså den mera mognade ynglingen med afseende på

grundlagarna. Det finnes icke ett viktigare läroämne för ungdomen, och det har i en föregående tid ansetts så viktigt, att det utgafs en Kongl. författning, som föreskref att deri skulle undervisas i skolorna. Vidare helsövärdsläran, är det icke viktigt att lära vårda sig själf och det uppväxande släktet? Undervisning i handverk har ock ansetts vara af vikt för skolan och äfven befordra lärjungarnes helsa. Den har delvis införts i folkskolan, men ännu icke blifvit till den omfattning upptagen på läroplanen, som ovilkorligen fordras.

Man fordrar nu en tillökning i lärarnes aflöningsförhållanden, oaktadt, såsom känt är och som äfven reservanterna på grund af offentliga handlingar upplyst, inom loppet af endast några och trettio år fyra olika lönereorganisationer egt rum för denna lärarepersonal. Nu fordras den femte icke längre än 8 år sedan den senaste egde rum!

Äfven förutsatt att man anser en lönereglering för lärarnes bästa vara nödvändig, så kunde dessa lärare, synes mig, likväl sett tiden an, till dess att en komité af den utsträckning och vidd, som jag nyss antydde, hunnit afsluta sina maktpåliggande arbeten, ty endast derigenom skulle det blifva möjligt för Riksdagen att bedöma frågan i sin helhet och att anslå de nödvändiga medlen till densammes lösning.

Hvad sjelfva läroverkens antal beträffar, så finner man af de tabeller, som åtfölja detta Stats-Utskottets betänkande, så många missförhållanden, att man icke kan annat än förvåna sig öfver, att ett sådant slöseri med statens medel vid anordnandet af snart sagdt onödiga läroverk kunnat ega rum. Jag vill bland de allmänna läroverken citera Söderköpings, der vårterminen 1881 funnos 23 lärjungar och kostnaden för hvar och en af dessa uppgick till 411 kr. 83 öre; Sölvesborgs med 14 lärjungar och en kostnad af 690 kr. 6 öre för hvarje; vid Marstrands läroverk funnos vårterminen 1881 20 och höstterminen samma år 23 lärjungar och kostnaden för hvarje lärjunges undervisning uppgick till 470 kr. 18 öre. Men, mine Herrar, om man går till tabellen på sidan 75 i detta betänkande, så finner man, att det är än värre bestäldt med de s. k. pedagogierna, i det att det finnes en sådan i Hedemora, der det höstterminen 1881 fans endast 11 lärjungar och kostnaden för hvarje lärjunge var från statsverket 522 kr. 27 öre. Bland enklassiga pedagogierna finnes en i Öregrund med 5 lärjungar, af hvilka hvar och en kostar 222 kr. 24 öre af statsmedel och 43 kr. 87 öre af andra inkomster; i Ulricehamns pedagogi, som hade höstterminen 9 och under hela året 11 lärjungar, kostade hvarje lärjunge 136 kr. 36 öre; och i Mariefred, der under hela året 1881 endast 10 lärjungar åtnjöto undervisning, kostade hvarje lärjunges undervisning staten 150 kr.

Jag vill icke pröfva Kammarens tålmod med uppräknandet af flera sådana högst beaktansvärda fakta för att bekräfta min åsigt att äfven en reorganisation af läroverken både till antal och beskaffenhet är en verklig bjudande fråga och om så är, om onödiga lägre läroverk indragas eller sammanslås, så att lärare-

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

Förelagna
skolasgifter.
(Förts.)

krafterna komma att motsvara elevernas antal, så lider väl intet tvifvel att icke derigenom stora besparingar skola ega rum såväl för lärarnes aflöning som för läroverkens underhåll i öfrigt.

Det skulle upptaga Kammarens tid för mycket, om jag längre sysselsatte mig med denna fråga, hvilket jag från min synpunkt icke heller anser nödvändigt, ty jag kan icke neka till att reservanternes framställning och det slut synnerligast, till hvilket de kommit i denna första punkt, göra, att jag sluter mig till dem och önskar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Stats-Utskottets hemställan i denna afdelning I och således äfven föreslår att Kammaren ville afslå den nu ifrågavarande punkten A, hvarom jag begär proposition.

Herr Carlson: Jag kan icke dela den uppfattning, som den siste talaren har af denna fråga. Om jag ser den i sin helhet, kan jag icke finna annat, än att den är värd all uppmärksamhet.

Då fråga är om förbättring i en viss stats vilkor, frågar jag mig: är det under de tio år, som sist förflutit, någon så betydande stat, som icke erhållit löneroglering? Hafva icke i det närmaste alla embetsverk undergått en reglering, som ledt till en förhöjning af lönevilkoren? Och vidare frågar jag mig: skulle dessa lärares arbete vara mindre värdt än de staters, som blifvit reglerade? Nej, de arbeta på det ädlaste, hvarom fråga kan vara, nemligen på utbildningen af de menskliga förmögenheterna. Derefter frågar jag mig: äro fordringarne på dem, som skola fylla detta svåra kall, mindre än på andra? De äro snarare större. Jag frågar slutligen: är den frukt, som samhället vill och bör hemta af deras sträfvanden, af mindre betydighet än frukten af andras arbete? Nej — denna frukt är ingenting annat än *en bättre framtid*.

Man kan visserligen säga: lönen betyder intet; det är det lefvande nitet. Men lönen har inflytande på två sätt, dels att förvärfva åt skolan goda krafter, dels bibehålla dem med odelad verksamhet. Det är därför som Riksdagen hittills icke befunnits döf, när sådana framställningar gjorts och när behovet befunnits talande i fråga om dem, som äro bestämda att uppfostra det uppväxande släktet.

Men, säger man, det är ett annat skäl. Här behöfvas reformer. Om regeringen endast hade tillsatt en komité, sade den aktade talare, som hade ordet före mig, så skulle Riksdagen hafva beviljat löneförbättringar. Eller — säga reservanterna i Utskottet — när en gång hela undervisningsväsendet från universitet till folkskolan är i grund reformerad, då skola vi bevilja den.

Men jag vågar hemställa till Kammaren, om icke detta är alldeles samma sätt att taga sakerna, som om, när Kongl. Maj:it framlade förslag om löneförbättring för hofrätterna, Riksdagen hade sagt: ja, när civilagstiftningen en gång blifvit helt och hållet förändrad, då vilja vi gifva den; eller, när tullstatens löneroglering var före, om Riksdagen då svarat: när skyddstullar införas, då vilja vi förbättra tulltjenstemännens löner. Men otvifvelaktigt

hafva domarena skyldighet att verkställa och tillämpa lagen, sådan den är, och likaså tulltjenstemännen i afseende på tulltaxan.

Jag kan icke föreställa mig, att ett sådant inre sammanhang eger rum mellan dessa två frågor, att deri kan ligga ett tillräckligt skäl för dem, som verkligen behjerta behovet, att afslå den gjorda framställningen. Sakert är, att det är icke endast *orättvist* och *obilligt* mot den corps, som är i fråga, att på sådana grunder afslå den, utan det är *äfven obehöfligt*. Regeringen har icke visat sig otillgänglig för de framställningar i afseende på skolväsendet, som Riksdagen gjort, och det mest slående bevis derpå är, att den skolordning, som nu är gällande, och hvilken man önskar förändrad, hufvudsakligen är Riksdagens eget verk. Det var på grund af Riksdagens framställning 1870, som de komitéer tillsattes, hvilka utarbetade förslag till den nu gällande skolstadgan. Detta är, som jag tror, ett bevis, att det ej är ett behof, som är svårt att få behjertadt, allra minst sedan regeringen uttryckligen gifvit till känna, att den vill tillsätta en komité, antingen den nu endast tillkännagifvit denna afsigt eller verkligen tillsatt komitén, bör väl Riksdagen ega lika stor visshet, att det sker. Att komiténs arbete i alla händelser icke hade kunnat vara färdigt, tills Kamraren skulle hafva behandlat detta ärende, det tror jag erfarenheten tillräckligt har visat.

Särskildt i afseende på de treklassiga skolorna, pedagogierna, hvilkas indragning den föregående talaren yrkade, och hvilka onekligen äro de jemförelsevis dyraste — bland de exempel han anförde är Sölvesborg, der hvarje lärjunges undervisning kostar staten 690 kronor, det mest i ögonen fallande — så äro dessa just de, om hvilka det i statsrådsprotokollet heter, att de efter all anledning komma att underkastas en förändring, och på grund deraf har regeringen ock föreslagit, att på extra stat sätta dessa lärares löneförhöjning.

Utskottet har gått ett steg längre och föreslagit att bevilja *hela* löneförhöjningen på extra stat, och detta synes mig vara en fullständig garanti för att Riksdagen skall vara oförhindrad att vidtaga de förändringar i läroverkens organisation, som kunna finnas nödiga eller som Riksdagen anser vara gagneliga. Jag tror således, att det hvarken är rättvist, billigt eller behöfligt att sätta lärarne på svältkur därför, att åtskilliga förändringar i skolornas organisation äro ifrågasatta. I någon diskussion om dessa förändringar ämnar jag icke ingå af det enkla skäl, att jag icke anser det höra till denna fråga.

Men det är sagt och äfven af den siste talaren upprepadt, att det har redan vidtagits så många förbättringar i lärarnes löner. Låtom oss se till, huru härmed förhåller sig.

Jag börjar med år 1858. Då var den lägsta lärarelönen 900 kronor. Det är nu en vaktmästarelön. Var det då sannolikt, att Riksdagen skulle på en gång springa upp till det belopp, som nu är den lägsta tjänstemannalönen? Man höjde då det lägsta lönebeloppet till 1,000 kronor. Den derpå följande, som man kallar lönereglern, men icke var det, skedde 1860; då gjordes blott ett

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

tillägg af en lönegrad. Derpå följde 1874 års löneroglering; det var en verklig löneförbättring af 500 kronor. Sälunda har nu den lärare, som står längst ned på löneskalan endast 1,500 kronor i lön, under det att den lägste tjenstemannen i de centrala embetsverken har 3,000 kronor, en länsbokhållare i orterna 2,000—2,500 kronor och lägste tjenstemannen i Kongl. Maj:ts kansli har 4,000 kronor. Detta är ett sådant förhållande, som enligt min uppfattning påkallar behjertande; därför har jag i Utskottet tillstyrkt löneförhöjningen och äfven tagit mig friheten att här förorda den samma.

Det återstår att nämna några ord om den punkt, som här egentligast föreligger eller huruvida det skulle vara obilligt, att föräldrarne bidrogo till utgifterna för dessa skolor. Det skulle vara en ny grundsats i vårt land och en börda, som man icke borde påyrka.

Jag ber då att få säga, att förändrade tider måste medföra förändrade förhållanden. Det var en tid, då dessa s. k. allmänna läroverk voro ett ringa antal, ett slags akademier, en i hvarje stiftsstad, 13 till antalet; lärarne voro få, lärjungarne äfvenså; inga andra skolor funnos att tillgå. Då lemnades vid dessa läroanstalter endast den uppfostran, statens och kyrkans tjenstemän behöfde. Nu äro dessa förhållanden helt och hållet förändrade. I stället för 13 har man 34 fullständiga läroverk, otvifvelaktigt en mycket stor fördel för föräldrarne, då de på närmare håll hafva den skola, till hvilken de skola sända sina barn, men ock otvifvelaktigt en betydlig uppoffring för statsverket. Der lemnas nu en allmänt medborgerlig bildning, som är ganska tillfyllestgörande äfven för dem, som icke ämna ingå på tjenstemannabanan. En aldeles ny skolart har uppvuxit, som är tillgänglig för alla. Under sådana förändrade förhållanden tror jag det icke vara obilligt, att föräldrarne lemna något bidrag.

Jag tror det äfven därför, att ingen modern stat haft råd att uteslutande och ensam bekosta de högre läroverken och att de fleste fordra ett betydligt högre bidrag af föräldrarne, än här är föreslaget. I Norge är det dubbelt, i Danmark och Tyskland likaledes, åtminstone dubbelt mot hvad det här skulle blifva.

Statens bidrag blifva betydliga nog ändå, men de kunna icke blifva så stora, att de ensamma täcka dessa i så kolossal skala växande utgifter. Det är en princip, som genom sakens egen nödvändighet tvingar sig fram. Jag vill endast nämna, att 1848 steg läroverkens anslag till 1,200,000 kronor, för år 1882 är det 2,700,000 kronor, och det är nu fråga om att höja detta med omkring 800,000 kronor eller nära tredjedelen af det förut befintliga anslaget.

Redan 1848 fann regeringen det nödvändigt att pålägga lärjungarnes föräldrar en afgift för att kunna bestrída de ökade kostnaderna, och Riksdagen biföll detta. Nu har jemte denna kulturanstalt uppstått en annan folkskolan, som redan har anslag af 3,000,000 kronor. Icke för att man derigenom skulle inskränka den högre undervisningen, men detta har inskränkt antalet af dem,

som behöfva söka inträde i de allmänna läroverken, emedan dessa icke mera äro de enda läroanstalter med kostnadsfri undervisning, som finnas att tillgå.

Jag nämnde nyss, att redan 1848 pålades en sådan lärjungarnes afgift och därför kan jag nu vidare säga, att i sjelfva verket icke är fråga om införande af någon ny princip, emedan vi redan hafva så beskaffade afgifter. Vi hafva två sådana, båda af Riksdagen beslutade, den ena af 5 kronor i terminen för amortering af kostnaderna för och för underhåll af läroverksbyggnader, den andra af 4 kronor 50 öre i terminen för undervisningsmateriel. Principen finnes således redan och nu är alltså endast fråga, huruvida det skulle vara alldeles olämpligt, att, när ett så stort behof för lärarnes förbättrade aföning är för handen, äfven lärjungarne något litet bidra till dess fyllande. Lärjungarne hafva redan förut lemnat sådana bidrag, nemligen före 1858 års reglering, men de utgingo då direkt till lärarne, hvilket icke är en så lämplig form som den nu föreslagna.

Har man således principen, så frågar jag, är lönebeloppet männe för drygt, såsom det här föreslås, eller äro sådana vilkor dermed förenade, att det blir för betungande? Hvad den förra frågan beträffar, så har jag för min del redan nämnt, att de flesta stater hafva vida större afgifter. Om vi taga i betraktande en afgift af 20 kronor i terminen för de lägre klassernas lärjungar, skulle det vara så mycket för den stora förmänen att åtnjuta den undervisning, som här är i fråga? Det gör kanske 5 öre i timmen. Kan en sådan afgift anses obillig? Det andra man skulle kunna invända, är att man utestänger de obemedlades barn, och att detta icke varit bruk i Sverige; man har hittills icke utestängt dem, som visat goda anlag och därför kunnat komma långt i världen, ehuru de varit födda i torftiga vilkor. Denna invändning är vederlagd genom bestämmelsen, att 15 procent af lärjungarne skulle befrias från *hela* och 20 procent från *halfva* skolafgiften, med särskildt tillägg att de, som visa mesta anlag och flit, skola först vara berättigade till sådan befrielse. Det är således mer än en tredjedel, som skulle åtnjuta befrielse och jag vågar säga, att det är mera än i något annat land.

Äfven om den näst föregående talarens profetia går i fullbordan och detta förslag af Riksdagen icke bifalles, så är jag viss på, att saken kommer att af sin egen inre nödvändighet inom kort göra sig gällande och då tror jag, att vårt fädernesland icke kommer att utmärka sig för fullständigt fri undervisning — och det gör det icke heller nu — men det kommer att framstå genom en *större befrielse* från skolafgifter än något annat land har, och detta är en ställning, som man väl kan godkänna.

Det är ännu en omständighet vid dessa skolafgifter, som bör tagas i betraktande. När man nemligen börjat klaga öfver, att dessa högre allmänna läroverk besökas äfven af dem, som skulle kunna få en för deras behof tillfyllestgörande bildning i andra läroanstalter, så tror jag, att denna afgift med sina befrielser just skall verka till det mål, man afsett, ty då skall fliten och de goda

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

*Föreslagna
skolaavgifter.*
(Ports.)

anlagen afgöra, om befrielse från afgifterna erhålles eller om föräldrarne skola betala något; i annat fall hänvisas barnen till den undervisning, som är fri för alla och otvifvelaktigt allt mer och mer stiger. Man känner tillräckligt många exempel, huru lärjungar, som, när de en gång komma in i ett allmänt läroverk, sedermera följa med klass för klass och slutligen afgå till universitetet. Hvad resultatet blir, ser man i dessa dagar, då icke mindre än 900 ynglingar anmält sig att aflägga afgångsexamen. Ett så stort antal ynglingar komma således på en enda termin att öka personalen vid universitetet. Kan man gerna tänka sig, att kyrkans och statens tjänst skola kunna lemna utrymme för så många? Man kan lätt föreställa sig, att en stor del af dem kommit in på vilse väg och för sin framtid icke kunna hafva gagn deraf. Men denna afgift är, såsom jag nämnt, en prøfvosten; antingen de lyckliga anlagen, som lofva en god framtid, eller också nödvändigheten att bekosta den afgift, som är i fråga; detta kommer, såsom jag tror, att äfven i detta afseende verka gagneligt.

Jag kan således icke i dessa förhållanden se något hinder att ålägga den afgift, som är i fråga, och till råga på dessa skäl kommer den glädjande omständigheten att, såsom den näst föregående talaren sade, alla tänkande personer i landet äro ense om nödvändigheten af att den föreslagna löneförhöjningen bör ega rum. Jag ser, att äfven de myndigheter, som är i fråga hyst betänkligheter mot dessa afgifter, hafva böjt sig för nödvändigheten att på det sättet komma till det mål, som önskas.

Huru jag ser saken, antingen med särskildt afseende på denna punkt eller på de följande eller frågan i sin helhet, kommer jag icke till annat resultat än att denna Kongl. proposition är förtjent af bifall och att den, om den bifalles, kommer att beteckna ett ganska betydelsefullt skifte i vår bildnings utveckling, hvarför jag tager mig friheten att med liflig öfvertygelse tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Sundberg: Den fråga, som nu föreligger, är onekligen en mycket svårlöst fråga, om den skall sättas i förbindelse med de mer eller mindre omfattande förslagen angående reorganisation af våra allmänna läroverk. Den blefve i sådan händelse äfven en mycket långsamt löst fråga, ty en dylik reorganisation låter sig icke genomföra så hastigt, som den förste ärade talaren synes föreställa sig. Hvad som föresväfvade honom — såvidt jag förstod andemeningen af hans anförande rätt — såsom ideal för den närmaste framtiden, det var att tillsätta en stor komité, och detta borde regeringen hafva gjort, innan löneregleringsfrågan framlades för Riksdagen. Nu skulle emellertid denna komité komma till stånd och den skulle utreda frågan, huru läroverken borde vara beskaffade, deras omfång och huru undervisningen bör vara ordnad för att kunna blifva, som han uttryckte sig, en "klok, rik-

tig och förständig undervisning". Sjelf gaf han några profbitar på hvad han ansåg höra till en klok, riktig och förständig undervisning. Men så besynnerligt gestaltar sig förhållandet härutinnan, att hvad han anser höra till en "klok, riktig och förständig undervisning", det anser jag höra till en oklok, oriktig och oförständig undervisning. Jag säger detta icke för att med ett enda ord klandra hans uppfattning, utan blott för att erinra om huru stridiga meningarne äro på detta område, huru svårt det måste vara redan inom en komité att komma till nödig endragt i fråga om hvad som bör göras; och sedan återstår att fortsätta komitéstriden inom Riksdagen. Innan den der blifvit utkämpad, torde nog åtskilliga år hafva förflutit och att låta lärarne vänta på sin löne-reglering, intill dess den tiden vore tilländalupen, torde åtminstone icke vara riktigt billigt. Dessutom torde det väl kunna ifrågasättas huruvida det vore klokt att göra löne-regleringen beroende af alltför många pedagogiska föreskrifter från Riksdagens sida. Sådana hafva under loppet af trettio år rätt ofta och rätt frikostigt blifvit lemnade, men huruvida derigenom någon väsentlig fördel tillskyndats läroverken, ber jag få låta vara osagdt. För egen del hyser jag den åsigt, att flere af de olägenheter, af hvilka läroverken nu lida, hafva sin grund just i denna alltför detaljerade inblandning i pedagogiska ting från Riksdagens sida.

Men hvarför skall man nödvändigt behandla denna fråga i sammanhang med den förestående reorganisationen? Jag inser icke skälet dertill. Hvarför icke betrakta den helt enkelt såsom en lönefråga? Så bör den enligt min uppfattning behandlas. Saken gestaltar sig då betydligt enklare.

Då blir först frågan, huruvida en löneförbättring för dessa läroverks lärare är af behovet påkallad. Den frågan, tror jag, temligen allmänt besvaras med ja. Den är af behovet påkallad, ty i jämförelse med andra likställda tjänstemän är deras lön liten och för liten i förhållande till det svåra och maktpåliggande arbete, man ålägger dem. Men har man erkänt behovet, så frågas vidare, huru det skall fyllas. Här finnas två vägar att välja emellan, antingen att fylla det genom blott statsmedel eller genom statsmedel och bidrag från lärjungarnes målsmän. Den första vägen är den gamla vägen, som Sverige hittills följt och som verkligen gifvit vårt land den berömmelse i verlden att, huru fattiga vi än varit och äro, vi dock haft råd att bekosta den allmänna undervisningen utan att betunga lärjungarne med några afgifter för denna undervisning. Att vårt land och vårt folk derpå intet förloradt, det tror jag mig tryggt kunna påstå. Det är icke minst från de fattigas och obemedlades led, som män af främsta ordning här i landet utgått, och detta upprepas ännu den dag i dag är. Nu kan man säga, att i detta förhållande skola väl inga ändringar inträffa, om, på grund af andra omständigheter i öfrigt, den beskattning på lärjungarne, som nu är i fråga, kommer att egarum; men det må åtminstone tillåtas den, som står vid en skiljoväg, att hysa åtskilliga farhågor i detta afseendet och äfven uttala dem.

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

Redan den lilla terminsafgift, som för hvarjehanda behof nu utgår vid läroverken, kännes för många, om man får döma af den stora mängd anmälningar om befrielse, som terminligen eger rum, ganska betungande äfven den. Enligt min kännedom om förhållandena är det ungefär halfva antalet, som anmäler sig till befrielse. Så många får väl icke befrielse, men i regeln, åtminstone inom erkestiftet, är det ungefär en tredjedel, som får det till större eller mindre del, således ungefär samma procent, som skulle få förminskning i den nu föreslagna förhöjda terminsafgiften. Antalet af dem, som enligt det nu föreliggande förslaget skulle erhålla lindring, skulle nemligen gå till sammanräknadt 35 procent, deraf 15 procent skulle kunna såsom obemedlade alldeles befrias och 20 procent få nedsättning till hälften. Men vill man se hur denna sak egentligen slår ut, så kan det vara af intresse att kasta en blick på till exempel den sista af de tabeller rörande lärjungeantalet, som Stats-Utskottet bifogat sitt betänkande. Der finnes uppgift på lärjungeantalet för år 1880 vid våra läroverk. Det uppgick till 14,069. Af dessa äro 2,062 söner af bonde- eller hemmansegareklassen, 1,833 af arbetare, 3,514 af embetsmän och 6,660 af industriidkare eller eljest hörande till medelklassen. Går man nu igenom dessa siffror och ser efter, huru det efter nuvarande förhållanden slår sig ut, så finner man, att af bonde- eller hemmansegareklassen med full säkerhet hälften är att räkna såsom obemedlade. Det är många hemmansegaresöner, som bevista läroverken, men af dessa äro måhända de flesta mindre hemmansegares söner, för hvilkas fäder det naturligtvis redan är mycket kämbart att underhålla en eller ett par gossar vid en skola. Jag antager alltså, att hälften af de lärjungar, som höra under denna rubrik, äro obemedlade. Kommer så andra klassen, der väl alla torde vara obemedlade. Så komma vi till embetsmannaklassen. Det låter mycket vackert, när man hör denna rubrik nämnas, men vi finna under den rubriken folk med ytterst knappa tillgångar. Under den höra nemligen prester med små inkomster, komministrar, folkskollärare och underofficerare, civile tjänstemän med obetydliga löner o. s. v., så att det är verkligen icke öfverdrift, om jag räknar hälften af dessa såsom obemedlade. Gå vi nu slutligen till den sista klassen, industriidkare eller eljest tillhörande medelklassen, så låter ju äfven det vackert, och det är onekligen stora potentater i vårt land, som höra hit. Man föreställer sig också alltid gerna en viss välmåga, då man hör sjelfva namnet "medelklassen". Men nu hafva vi dock under denna klass den stora massan af handtverkare och med dem jemförliga personer, hvilka, om herrarne behagade genomläsa katalogerna för läroverken, förse läroverken med en högst betydlig procent af lärjungeantalet. Jag tror alldeles icke, att det vore någon öfverdrift, om jag sade, att af de 6,660 lärjungar, som upptagas såsom hörande hit, de 3,000 äro obemedlade. Summerar jag nu dessa siffror, så får jag 7,621 obemedlade eller något öfver halfva antalet, men jag stannar för jernhetens skull vid halfva antalet. Är nu halfva antalet obemedlade, då är det väl bra litet, så framt man ej vill stänga vägen

för fattigmans barn, att bevilja blott 15 procent befrielse från den beskattning, som är af Kongl. Maj:t föreslagen och af Stats-Utskottet tillstyrkt. Nu säger man, att härtill kommer 20 procent med half afgift för de *mindre bemedlades* söner, och uti den hälft af lärjungeantalet, som mina uträkningar visat höra till de obemedlade, ingår naturligtvis en hel mängd, som kan gå under denna rubrik. Det må vara en sanning, men icke desto mindre bör man komma ihåg, hvad det vill säga för dem att få en förhöjning i den årliga skatten af, om barnen äro i de lägre klasserna, några och trettio kronor — vi skola nemligen komma ihåg att den gamla terminsafgiften fortgår vid sidan af den nya — och, om ynglingen är i högre klass, öfver fyratio kronor. Jag hemställer om icke i vårt land med dess små tillgångar och små förhållanden, när det för de på landsbygden bosatte redan är högst känbart att hålla sina barn i stad vid skola, en sådan tillökning för de mindre bemedlade som denna kommer att blifva högst känbar, och så känbar, att den för ganska många af dem omöjliggör hela skolgången. Och hvarifrån, om jag får göra en liten mellanfråga, är det, som staten, kyrkan och vetenskapen mest rekrytera, om icke alltid sina stormän, så dock synnerligt många redbare, duglige tjenare, hvarifrån är det, om icke just från de mindre bemedlades klass? Det är icke från de riktigt utfattiges klass, utan från de mindre bemedlades klass med de mycket små tillgångarne. Att för dem göra det svårt, kanske omöjligt att hålla sina söner fortfarande som hittills vid våra läroverk, det är kanske något betänkligt.

Jag har känt ett behof af att uttala dessa dubier, men deraf följer likväl icke, att jag vill motsätta mig hvad Kongl. Maj:t här föreslagit och Stats-Utskottet tillstyrkt. De skäl, som kunna tala till förmån för det, utom de ekonomiska, har den närmast föregående talaren redan anfört och jag vill icke upprepa hvad han sagt. Jag tror och hoppas dessutom att, huru svårt det än är att, när man lemnar ett gammalt och bepröfvadt och inför ett nytt, om detta nya medför olägenheter, få det ändradt tillbaka igen som det förut var, en sådan ändring icke är omöjlig, emedan jag vågar hysa en nog hög tanke om den svenska representationen och dess intresse för våra högsta angelägenheter, att, om det skulle visa sig att af denna förhöjda terminsafgift, denna nya beskattning på föräldrar i vårt land, olägenheter skulle följa, den är tillräckligt högsinnad att afhjälpa dessa och lemna i framtiden helt ur statskassan det, som måste lemnas. Jag slutar således för min del med att tillstyrka bifall till hvad Kongl. Maj:t och Stats-Utskottet föreslagit.

Herr Wennerberg: Oaktadt den föreliggande ganska viktiga frågan blifvit berörd af endast få talare, så måste jag dock säga att detta skett på ett så utförligt och från de båda sidorna, hvarifrån den bör ses, förtjenstfullt och utmärkt sätt, att det äfven för en f. d. skollärare, som skulle hafva mycket i sak att säga, kännes såsom en pligt att fatta sig kort. Det ginge väl an att

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

också fatta sig kort, om man icke tillika hade någon tvekan, huru man skall sluta sitt anförande; men det har jag sannerligen. Ty lika intresserad jag är för att svenska lärarecorpsen skall komma i bättre ekonomisk ställning och i vilkor, som det för dem är nödvändigt att nu se uppfyllda, om de skola kunna bestrida sitt viktiga kall till statens och sin egen belåtenhet, lika kraftigt resa sig inom mig starka betänkligheter och tvifvelsmål angående den väg, hvarpå detta mål skall vinnas, då det nemligen nu är föreslaget att icke staten, utan lärjungarnes målsmän *skola* bidraga för detta måls ernående.

Det har redan blifvit sagdt, och jag vet det jemväl af hvad jag läst och hört både inom vårt eget land och i utlandet, att det framstår såsom något synnerligen betecknande för Sverige och jemväl såsom något synnerligen ärofullt och vackert, att här bestås åt sonen till den fattigaste medborgare såsom åt den rikaste enahanda offentliga undervisning, att således hvar och en har rättighet, blott därför att han är en svensk medborgares son, att försöka sin kraft att stiga fram och tjena fosterlandet på någon af de olika vägar, på hvilka det fordrar att se sina söner verkamma. Detta är visserligen gammalt och känt, men jag ber dock, ehuru jag vet att Kammaren icke är mycket fallen för att höra uppläsningar, att få här läsa upp de anmärkningsvärda rader uti en underdånig skrifvelse från 1848 års Riksdag, som berör denna fråga, der det heter: "Härvid förekommer, att, ehuru billigheten eller nyttan deraf, att föräldrar efter råd och lägenhet bidraga till skolverkets upprätthållande, när deras barn der njuta undervisning, icke kan förnekas, likväl i afseende å Sverige mer än i något annat europeiskt land inträffar det särdeles hedrande och lyckliga förhållande, att i ingen tid, och minst i den närvarande, vägen varit för den fattigaste arbetares son tillständig till rikets högsta äreställen och värdigheter, hvilket förhållande, så framt det föreslagna stadgandet blefve för framtiden antaget, vore i så måtto förändring underkastadt, som, derest en fattig yngling anmäldes till intagande vid ett läroverk, der skolafgifterna redan vore nedsatta till det föreslagna minimibeloppet, en sådan yngling, ehuru hoppgifvande han än befunnes, skulle förvägras inträde till följd af sin fattigdom." År 1851, sedan man gjort ett försök att höja de afgifter, som skolynglingarne skulle erlägga och, under samma omständigheter, som nu, föreslagit, att obemedlade och fattiga skulle derifrån vara befriade, fann man dock inom helt kort, att den ifrågasatta skolafgiften borde nedsättas, ehuru den då var helt obetydlig. Om jag också anser att penningen sjunkit i värde sedan dess, så är det helt visst säkert, att den nu ifrågasatta afgiften, äfven om den blott utginge till hälften, stiger öfver det då stadgade beloppet så betydligt, att de flesta skulle känna sig oförmögne att erlägga det, och icke kunna begagna sig af den rättighet till undervisning för sina barn, som i Sverige allmänt stått och står dem öppen. Jag ser emellertid i detta förslag ett försök, som jag ej *helt och hållet* anser förkastligt, enär det varit hardt när nödvändigt att göra.

Här har talats mycket om ett "lärdt proletariat" och huruledes de ringa afgifterna göra, att man kastar in i skolorna äfven sådana barn, som icke äro till studier lämpliga, och derigenom ökar deras antal, som draga sig från det arbete, till hvilket de egentligen äro kallade, och sålunda lockas in att trängas på en bana, der de icke kunna lemna staten någon tjänst eller skaffa sina familjer uppehälle, och der de allra minst kunna förvärfva sig sjelfva någon heder. Det kan icke nekas, att det ligger *någon* sanning i detta, dock är denna sanning icke så bevisad, som man tager för gifvet. Jag har ofta sagt: nämn mig då vid namn *några* af dessa, som fallit staten till last, på grund deraf att de fått lära sig något i våra läroverk och sedermera icke kunnat gagna! Ännu har jag svaret att fordra, ty der sådant händt, är det ingalunda *staten*, utan familjen, som dragit försorg om att gömma undan den misslyckade "lärde proletairen". Tvärtom har staten vinst af det angifna förhållandet, ty här finnes visst ingen syssla, liten eller stor, der det icke går lätt för den tillsättande myndigheten att välja mellan *många*, bland hvilka helt visst finnes ett stort antal dugliga. Jag tänker deremot att det lätt skulle kunna hända, om det ifrågavarande momentet antoges, att en tid inträffade, då, enär endast de mera bemedlades söner — och desse ett fåtal — kunde anmälas till erhållande af embeten och tjänster, och då alltid någon måste dertill tagas, tillsättningar skedde, utan att staten med synnerlig tillfredsställelse, men väl nödd och tvungen toge mot de icke synnerligen framstående unge männen.

Men — säger man — detta är väl sådant, som kan hjälpas och man behöfver ju icke hänga upp sig derpå och blott derför önska afslag på denna punkt? Meningen är ju, att icke de fattiga, endast såsom fattiga, skola slippa från skolaafgiften, utan blott att sådan befrielse skall tillkomma de fattiga och tillika förhoppningsfulla lärjungarne? — Man skall alltså kunna säga: detta är en snäll och begåfvad yngling, som vill fram, ehuru han är obemedlad, och i sådant fall efterskänkes afgiften med glädje.

Men — hvem skall pröfva detta? Jo, naturligtvis läraren. Men icke kan han genast vid gossens inträde i första klassen göra det. Det är först sedan han lärt känna honom under ett år eller mer, som han kan samvetsgrant atgöra detta.

Jag hade tänkt mig, att en lösning af denna fråga skulle kunnat ske så, att sjelfva inträdet i de klasser, der den så kallade medborgerliga bildningen meddelas, blefve lika fritt som fordom, men att deremot för undervisningen i de högre klasserna, der man sträfvade efter det högre vetande, som erfordras för inträde vid universitetet, skulle krävas afgifter. Härmed vore ingen fara för enad, ty dels kunde den obemedlade äfven då erhålla befrielse från en och annan afgift, dels vore han såsom känd för skicklighet i tillfälle att försörja sig med konditionerande eller kunde erhålla understöd af de stipendier och premier, som på många ställen förefinnas. På detta stadium kunde lärjungen alltså bära afgifternas börda, ty då kände man honom. Men då man vill redan i första ögonblicket bestämma, om en yngling skall vara befriad

Föreslagna
skoleafgifter.
(Forts.)

från erläggande af terminsafgift, så finnes det ju ingenting annat kvar än att han skall befrias *blott* på grund af fattigdom. Är det då säkert eller ens troligt, när hela denna samling af ynglingar sålunda intagits i skolan, att staten vunne någonting derpå? Nej, visst icke, ty blott därför, att man är fattig, är det icke sagdt, att man är duglig till studier och skicklig att tjena staten.

Det kan dessutom lätt hända, att *utom* de 20 %, som så befriats, finnas ynglingar med lofvande anlag, hvilka läroverkens lärare *icke* skulle hafva rättighet att befria; och då kan man ju tänka sig, att fadern till en sådan yngling drager sig tillbaka och säger: jag kan omöjligen betala denna afgift för dig; du får därför lof att slå dig på något annat såsom handel, industri eller något dylikt. — Nå, det vore ju förträffligt, skall man invända. — Nej, det är icke så säkert, att så alltid vore förhållandet. Man får nemligen icke tro, att det finnes någon gren af mensklig verksamhet, som icke fordrar *sin* naturliga fallenhet. Jag är just därför öfvertygad, att vi sålunda skulle framskaffa en mängd dåliga arbetare eller industriidkare, just därför, att de kanske mycket bättre dugat till att studera; och i sådant fall komme de ju i dubbel mån att *icke* gagna staten.

Att här framställa ett förslag till ändrad lydelse af punkten A, tilltror jag mig emellertid icke, ty det är en ganska svår sak, och jag tror också, att utsigterna att kunna vinna bifall åt ett sådant förslag till och med inom denna Kammare skulle kunna vara ganska små. Då för öfrigt det hela icke ställer sig synnerligen ljusst, när man ser på den kompakta reservation, som afgifvits af utskottsledamöterna från Andra Kammaren, har jag nu blott en önskan att uttala, nemligen den, att om denna fråga icke vid denna riksdag skulle kunna vinna en lycklig lösning, den vid en kommande riksdag, då den ånyo kan komma att upptagas, måtte kunna ställas på det sätt, att icke den stora, sekelgamla, på den vackraste demokratiska grund, som i något land finnes, hvilande åsigt: att hvarje svensk medborgares barn äro berättigade till fri undervisning i statens skolor för att sedermera komma på de platser, på hvilka de bäst kunna gagna sitt fosterland, varder öfvergifven. Emellertid tror jag icke, att saken skulle lida stort afbräck derigenom, att man ginge en sådan medelväg som att föreslå, att det endast skulle vara till de *lägre* klasserna, till hvilka tillträdet vore fritt, ty det är väl egentligen med afseende på inhemtandet af allmän, medborgerlig bildning som det är nödigt att hafva detta öppet för alla, under det jag, hvad beträffar tillträdet till de högre klasserna, är ense med dem, som anse, att man därför bör något betala, då det väl icke är mer än rätt och billigt att den, som vill upp på en högre plats, som kan gifva honom goda inkomster, ätven får vidkännas kostnaderna för de förstudier, som dertill fordras.

Lärarecorpsen i Sverige står enligt min åsigt i en alldeles egenomlig social ställning, som allra bäst förklarar nödvändigheten att söka skaffa den en mot denna ställning passande aflöning. Jemför jag denna med förhållandet i andra länder, så är det icke

främst på grund deraf, att våra lärare äro sämre aflönade, som en löneförhöjning för dem skulle behövas, utan därför, att läraren i de flesta främmande länder icke intager den sociala ställning, han fått i vårt land, såsom jag tror, till stort gagn för såväl samhället som för honom sjelf. Kunde läraren derföre antingen få en tidigare pensionsålder utsatt, vid hvilken han kunde gå ut och tjena kommunen eller staten på annat sätt med obrutna krafter, så vore detta en löneförhöjning, som icke vore liten; eller kunde, om detta icke skulle låta sig göra, lärarnes löner på det sätt förhöjas, att staten kunde vara fullt förvissad om, att de hvarken behöfde eller finge anlita andra hjälpkällor för att uppehålla sitt ekonomiska anseende, ett anseende, hvars uppehållande är af yttersta vigt med afseende på upprätthållandet af hela deras anseende i öfrigt, så vore dermed ett lyckligt resultat vunnet, ej allenast för dem, utan för det allmänna.

Herr vice Talman, jag förenar mig i hvilket beslut Kammaren än må fatta. Jag har endast velat uttala min innersta mening i den viktiga frågan och framställer intet yrkande.

Herr Statsrådet Hammarskjöld: De två siste talarne har man aldrig gerna till motståndare, allra minst vill man från deras läppar höra allvarliga betänkligheter uttalas emot hvad man föreslagit uti undervisningsfrågor, frågor, i hvilka de till följd af beskaffenheten af sina studier och sin erfarenhet måste anses vara särskildt sakkunnige. Det gläder mig derföre af hjertat, att de, lika väl som de öfrige talarne i denna Kammare, som hittills uppträdt, med undantag blott af den förste, hafva till fullo erkänt behovet af den löneroglering, Kongl. Maj:t här har föreslagit. Det skulle derför kanske kunna synas öfverflödigt, om jag angående detta behof här yttrade något, men jag skulle icke känna mig hafva uppfyllt min pligt, såvida jag icke erinrade Kammaren om de förhållanden, som i min tanke särskildt göra en sådan löneroglering angelägen.

Det torde vara för Kammaren väl bekant — det framgår nemligen af det betänkande, som blifvit bland Kammarens ledamöter utdeladt — att en lärare vid de allmänna läroverken i regeln utgått i det allmännas tjenst vid 28 års ålder, att han i allmänhet blifvit ordinarie tjensteman vid 30 å 33 års ålder, olika i olika klasser, att den lön, som han då erhållit, är för adjunkt och kollega 1,500 kronor samt för lektor 2,500 kronor, hvarefter han erhåller periodiska ålderstillägg, så att han efter 20 års tjenstgöring, således i regel först sedan han redan nått några och femtio års ålder, kommer, hvad adjunkter och kolleger angår, till en lön af 3,500 kronor och, hvad lektorer angår, till en lön af 4,500 kronor. Dervid stannar i de ojemförligt flesta fall den inkomst, som en person, som vänt sig åt undervisningsverken, kan hoppas få. Visserligen finnes det rektorer, men dessa äro ganska få i förhållande till hela antalet lärare. De tillsättas numera endast på förordnande, och äfven deras lön, 4,500 kronor och efter 10 års tjenstgöring 5,000 kronor, samt fri bostad, är sannerligen en gan-

Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)

ska knapp aflöning för en person, på hvilken det ställes så stora och så mångsidiga anspråk, som det göres på en rektor. Jag tror, att jag med trygghet kan påstå, att den chefsbefattning, en rektor innehar, är ingalunda bland de lättaste chefsbefattningar i Sveriges rike.

En inkomst af 1,500 kronor eller i lyckligaste fall 2,500 kronor är således hvad den ordinarie läraren först erhåller. Hvar och en, som provvat på ett lif i stad under nuvarande förhållanden, bör kunna inse, att det med denna aflöning, särskildt en adjunkts eller kollegas aflöning, skall blifva ytterligt svårt, att icke säga omöjligt, att kunna draga sig fram. Kommer då, såsom fallet vanligen är, den nyblifne läraren till sin plats belastad med betydliga skulder för sina föregående studier — ty flertalet af lärare hafva vanligtvis, om de ock i bästa fall fått sin skolbildning bekostad af sina föräldrar, måst sätta sig i skuld för sina universitetsstudier — skall han således af sin lön betala ränta å sina skulder, och skall han en gång försöka att göra sig qvitt dessa skulder, huru skall han då bära sig åt, derest han icke kan skaffa sig några extra inkomster bredvid den lön, som staten gifver honom? Följden blir naturligtvis, att de nyblifne lärarne, om de vilja göra rätt för sig, drifvas att söka extra-undervisning eller annan extraförtjenst på annat håll, och detta kan visserligen gå för sig under de första åren, då ungdomspänstigheten ännu är kvar, men deraf blifver lätt en följd, att lärarens krafter allt för tidigt blifva utnötta, så att han blir mindre lämplig, för att icke säga oduglig, för det kall i statens tjänst, som han är satt att sköta. Hvem bär derfor skulden till, att man får höra omtalas en så stor mängd lärare, som hafva försjunkit till ett slags maskiner för undervisningen, om icke just staten, som satt dem i nödvändighet att i fortid forderfva och utslita sina krafter, i följd hvaraf de icke i längden kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra de skyldigheter, som staten har ålagt dem? Det är vidare af många skäl önskligt, att åtminstone en icke allt för ringa procent af lärarecorpsen bildar eget hushåll, ty den lärare, som skall lefva ungarlslif, drifves af omständigheternas makt i många fall till ett källarelif, och utan att på något sätt vilja bryta stafven öfver de lärare vid våra läroverk, som äro ungarlar, får jag dock säga, att det icke kan hjälpas, att detta lif medför vanor, som icke äro rätt lämpliga för personer, som skola vaka öfver ungdomens uppfostran, och hvilka derfor, för att kunna göra det med tillbörlig auktoritet, böra föregå med exempel, som icke gifva ungdomen ens något skenbart skäl till anstöt. Vill man derfor förekomma denna svårighet — och jag hör ofta klagomål från våra läroverk öfver det sedliga tillståndet derstädes — så är det ytterst angeläget både för det uppväxande släktets och för samhällets skull, att lärarne vid våra läroverk gifvas en sådan inkomst, att det icke må dröja allt för länge, innan de kunna bilda eget hushåll och således komma ifrån den ställning, jag nyss skildrat.

Jag hyser intet tvifvel om, att det vida öfvervägande antalet ledamöter af denna Kammare med mig erkänner det stora behovet

af en lönereglering för lärarne. Det har nu blifvit sagdt, att denna lönereglering dock borde uppskjutas och ställas i sammanhang med de omorganisationsfrågor, om hvilka yrkanden hafva framställts. Jag är ingalunda någon fiende till reformer i vårt undervisningsväsende. Jag delar till fullo den uppfattningen, att åtskilligt i denna del är att önska, men jag måste dock, lika väl som ett par andra talare här i Kammaren, säga, att det är en ganska allvarsam sak att taga itu med dessa frågor, och att de fordra ett grundligt och moget betänkande, på det man icke må med reformer i detta afseende göra skada i stället för gagn. Det är i statsrådsprotokollet nog tydligt antydt, att jag för min del ämnar föreslå Hans Maj:it Konungen att tillsätta en komité af sakkunnige män, representerande de olika meningar, som röra sig i tiden, för att få denna fråga grundligen pröfvad och undersökt. Att detta icke redan har skett, har sin grund deri, att en sådan komité enligt min uppfattning icke kan med gagn begynna sitt arbete, förr än den foregående undersökning blifvit verkstald, som nu pågår vid våra universitet. Det är ju temligen erkänt, att skolreformen måste ställas i sammanhang med de förändringar, som kunna ifrågakomma i afseende på universitetens undervisnings- och examensväsende. Innan man fått det nödiga materialet från universiteten, kan derfor icke en sådan komité arbeta med riktig fördel. Detta är orsaken, hvarför ingen åtgärd ännu blifvit vidtagen med afseende på tillsättningen af komitén, men jag kan försäkra Kammaren, att jag icke har underlåtit att försöka påskynda den utredning af universitetsexamens-frågan, som således enligt min tanke först måste vara afslutad.

Jag öfvergår nu till den andra sidan af den Kongl. propositionen, mot hvilken de båda siste ärade talarne hafva uttalat betänkligheter. Det är då endast till en viss grad sant, att undervisningen vid de svenska skolorna har af ålder betraktats såsom fri. Jag säger "endast till en viss grad", ty afgifter hafva dock förekommit och hafva länge förekommit. I äldre tider förekommo afgifter, som af lärjungarne betaltes direkt till lärarne, afgifter, hvilka borttogos 1848, då i stället på regeringens förslag det fastställdes en afgift af 5 riksdaler banko i terminen såsom bidrag till lärarnes aflöning. Regeringen hade föreslagit denna afgift till 10 riksdaler banko, men Riksdagen nedsatte den till det nämnda lägre beloppet. Det var samma Riksdag, som medgaf detta, som uttalade de vackra ord, en ärad talare nyss uppläste. Afven den Riksdagen var således ingalunda absolut fiendtlig mot afgifter af lärjungarne till lärarnes aflöning. Dessa afgifter fortforo att utgå, om ock med reducerade belopp, till och med år 1858, då det bestämdes, att de i stället skulle gå in till en af läroverkens kassor. Någon fullkomlig nyhet ligger således icke deri, att afgifter skoia erläggas af lärjungarne såsom bidrag till lärarnes aflöning, och för min del får jag säga, att dessa afgifter af lärjungarne i mina ögon äro både rättvisa och gagneliga. Det är visserligen sant, att den allmänna bildningens spridande är ett statsintresse. Derfor bekostas också de allmänna läroverken till största delen af staten.

Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)

Men det är å andra sidan också sant, att denna bildning är ett särskildt godt för de individer i samhället, som deraf särskildt få del, och därför förefaller det icke orättvist, att de, som således få en särskild förmån, äfven särskildt få bidraga till betäckande af de kostnader, som erfordras för beredandet af denna förmån. På denna grund hvila också de afgifter, som redan finnas. På denna grund hvilat likaledes den beslätgade bestämmelsen, att de samhällen, i hvilka läroverk finnas, äro underkastade särskilda kostnader för dessa läroverks upprätthållande. Hvarför äro de det? Jo, därför att ett sådant samhälles barn hafva lättare än andra att komma i åtnjutande af denna undervisning. Detta om rättvisan. Om gagnet har jag icke mycket att tillägga till hvad som här redan blifvit yttradt. För närvarande hotas vi af en öfverbefolkning vid alla våra läroverk, och vid några af dem har en sådan redan inträffat. Hvarför? Jo, därför att det har blifvit en modesak, en sak beroende på fåfänga, att föräldrar, hvilka bo så, att deras barn kunna få del af undervisningen i de allmänna läroverken utan större kostnader än som skulle fordras för att få barnen in i en folkskola, föredraga att låta barnen komma in i ett allmänt läroverk framför att sätta dem i en folkskola. De anse nemligen, att detta är finare och förnämre, och det gifver verkligen ock i vissa fall och under vissa förutsättningar större fördelar för framtiden, men på det sättet få vi den ena skaran efter den andra af elever, hvilka aldrig borde hafva kommit in i och genomgått ett allmänt läroverk. Den siste ärade talaren yttrade, att han väl hört sägas, att sådana halft misslyckade studerande skulle finnas, men att han icke hört, att man kunnat namngifva vissa sådana. Jag tror dock, att vi litet hvar, om vi ville anstränga oss, skulle kunna erinra oss icke så få individer, hvilka, om de ock icke precis fallit staten eller fattigvården till last, dock måste anses för förolyckade studerande, studerande, som lockats in på en bana, för hvilken de icke passa, och för hvilka det hade varit lyckligare — likasom det också hade varit lyckligare för samhället — om de aldrig hade beträdd denna bana. Jag anser för min del, att de föreslagna afgifterna skulle utgöra en icke oviktig dam mot det missbruk eller det missförhållande, hvarom nu är fråga. Får man icke en sådan dam mot den öfverhandtagande tillströmningen till de allmänna läroverken, blifva svårigheterna med afseende på undervisningen vid dessa läroverk så stora, att jag icke finner någon annan utväg än att antingen hos Riksdagen begära anslag för bildande af nya läroverk och tillsättande af nya lärareplatser vid de redan befintliga eller att Kongl. Maj:t beslutar, att läroverken icke få taga emot mera än ett visst antal lärjungar, ty man kan omöjligen reda sig med de massor af ynglingar, som nu oupphörligen strömma till läroverken. Det har sagts, att de befrielser och lindringar i afseende på afgifterna, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslagna, skulle vara allt för ringa tilltagna. Jag ber att i det hänseendet få erinra derom, att den komité, som förberedt denna fråga, har uppgifvit procenttalet af dem, som antingen varit helt och hållet befriade eller fått åtnjuta lindringar

i de afgifter, som hittills funnits. Sammanlägger man dessa båda procenttal, så uppgår summan till 42° 0, men komitén säger sjeli, att dessa procenttal böra i icke obetydlig mån kunna nedsättas, om det stadgas, att, för vinnande af befrielse från skolafgifterna, tillförlitliga intyg om medellöshet skola företes. Komitén har dermed nogsamnt gifvit vid handen, att, enligt komiténs uppfattning, de befrielser, som meddelats, icke alltid skett med iakttagande af den stränghet, som erfordras. Detta är ock något ganska naturligt, ty det är icke så lätt att, om icke lagen gifver stöd, alltid kunna stå emot de påtryckningar om befrielser, som från föräldrars sida förekomma. En ärad talare har gjort den beräkning, att det sannolikt skulle behövas, att omkring hälften af lärjungarne helt eller till en del befriades från afgifterna. Det har likväl varit mig en synnerlig glädje att erfara, att erfarenheten från de läroverk, öfver hvilka han har tillsyn, icke gifver stöd för denna beräkning, utan snarare öfverensstämmer med det procenttal, som i den Kongl. propositionen finnes upptaget.

Jag skall emellertid icke längre upptaga Kammarens tid och trötta densamma. Naturligtvis hade jag helst sett, att Kongl. Maj:ts proposition hade blifvit af Riksdagen bifallen. Jag tror, att det skulle hafva varit mycket fördelaktigt, om så hade kunnat ske, ty derigenom skulle lärarnes löneroglering vid de flesta läroverk hafva kommit på en fast fot, hvilket deremot icke blir förhållandet genom bifall till Utskottets förslag; men då ingen medlem af Utskottet från någöndera Kammaren tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad, finner jag mycket väl, att något hopp om bifall härtill icke förefinnes. Emellertid är jag tacksam för det tillmötesgående, som Utskottet bevisat genom hvad som blifvit af Utskottet föreslaget.

Herr Törneblad: Då jag inom Utskottet, så väl på afdelningen som inom Utskottets plenum, deltagit i behandlingen af denna viktiga fråga, är det äfven min skyldighet att söka bidraga till densammes belysning i Kammaren, äfven om jag derigenom skulle ådraga mig misstanke att tala i egen sak. Jag ber dock få anmärka, att, hvad de äldre lärarne beträffar, den föreslagna löneförhöjningen är så ringa, men beträffande saken i dess helhet frågan är så stor, att en tystnad icke skulle vara ursäktlig, helst om man till följd af kändedom om sakförhållandena kan hafva ett och annat att upplysa.

Jag ber då att få anmärka att, då man här fält det yttrande, att våra lärares lönevilkor icke äro sämre än i utlandet, detta yttrande endast delvis är riktigt. Det gäller visserligen hvad Danmark angår, men deremot icke i det hela om Norge, emedan de norska lärarnes löneförmåner äro ordnade på annat sätt, så att man tidigare har högre lönevilkor och sålunda gör aföningen på det hela bättre, än förhållandet är hos oss, hvilket kan med siffror styrkas. Hvad Finland beträffar, äro de finska lärarnes löneförmåner betydligt större än våra, och hvad angår andra länder, som ligga längre från oss, äro förhållandena der så olika mot hos

Föreslagna
skolaafgifter.
(Forts.)

oss, dels i afseende på lefnadskostnader, dels med hänsyn till läroverkens anordning genom de så kallade internaten, att någon jemförelse knappast kan komma i fråga.

Jag accepterar dock mycket gerna en ta ares påstående, att den svenske lärarens sociala ställning är något olika mot i andra länder, och jag vågar påstå, att förhållandet måste så vara, om läraren skall kunna med full framgång verka i sitt kall, ty nutidens sätt för undervisning och behandling af lärjungarne förutsätter helt andra egenskaper hos läraren än förhållandet var förr i världen. Det är nu mera nödvändigt, att han innehar mycket större psykologisk insigt och verldserfarenhet i allmänhet än förut, i fall han rätt skall kunna göra till godo den andliga öfverlägsenhet, som han måste hafva öfver lärjungarne. Det är därför ock ur den synpunkten nödvändigt att ställa lärarne i bättre social ställning och jag har såsom föreståndare för allmänt läroverk haft många tillfällen att öfvertyga mig derom, att det icke alltid är de goda kunskaperna eller ens det förträffliga sättet att meddela dem, som ensamma göra den duglige läraren, utan att härtill äfven kommer något annat, nemligen sättet att behandla meniskor, och det sättet lär man sig icke hvarken på studerkammaren eller inom skolans väggar, utan det måste hemtas från annat håll.

Hvad nu särskildt den föreliggande frågan om terminsafgifterna beträffar, synes den visserligen vid första påseendet vara förknippad med löneförhöjningsfrågan, men ser man närmare på förhållandena, kan man skilja dessa frågor och betrakta hvardera i och för sig. Är det verkligen på tid att något förhöja den terminsafgift, som nu finnes, eller icke? Jag säger med flit *något förhöja*; ty då man påstår, att den svenska elementarundervisningen för närvarande är kostnadsfri, är detta helt enkelt ett miss-tag. Redan år 1848 föreslogs, såsom vi känna, en terminsafgift, som visserligen nedsattes till hälften genom Riksdagens beslut, men i allt fall icke var så obetydlig. Denna afgift har ytterligare blifvit ökad genom Riksdagens beslut af år 1863, men den har tillika blifvit mycket större genom förhållandenas egen natur, ty för närvarande utgår till ljus- och vedkassan en afgift, som vid många elementarläroverk belöper sig till 10 kronor i terminen och från erläggande utaf den afgiften är ingen, ej ens den fattigaste, befriad. Detta är må hända en upplysning, som icke alla Kammarrens ledamöter förut känna till, att befrielse från den afgift, som lärjungarne skola erlägga till ljus- och vedkassan, icke förekommer i annat fall än när någon helt enkelt undandrager sig att erlägga densamma. Pröfningen om befrielse från afgift på grund af medellöshet förekommer dessutom redan vid inträdet, ity att inträdesafgiften är 10 kronor, från hvilken afgift endast frikallas till följd af medellöshet, men det är endast få, som från denna afgifts erläggande befrias, emedan den skall erläggas allenast för en gång. Det visar sig sålunda, att man redan frånträdt principen om den kostnadsfria undervisningen och befrielse från afgifter, samt att man på undervisningen lagt afgifter, hvilka dock

visserligen kunna aflyftas i större eller mindre mån allt efter som med betyg styrkes medellöshet eller knappa lefnadsvilkor.

*Föreslagna
skolafgifter.*
(Forts.)

Det är nu fråga om att ytterligare utsträcka detta förhållande, och det torde därför vara skäl att tillse, huruvida faran af detta är så stor, som man i allmänhet velat antaga. Mot hvad en ärad talare här antydt rörande det att ansökningar om befrielse skulle hafva förekommit till halfva antalet af ynglingar, ber jag få nämna, att jag känner många ansökningar om befrielse från 4 kronor 50 öre eller 5 kronor i terminsafgift, ingifna af personer, taxerade ganska högt; ja, att det till och med förekommit ett fall, då sådan ansökning om befrielse gjorts af en person, som haft taxering berättigande till inträde i Första Kammaren. Jag vill derjemte fästa uppmärksamheten derå, att *ansökning* om befrielse icke är detsamma som befrielse, utan att när det gifves någon möjlighet att komma ifrån en afgift, många finnas, som gerna begagna sig deraf. Redan komiterade hafva upplyst, att det är omkring 25 procent, som hafva erhållit befrielse. Jag känner läroverk, der antalet är vida mindre, men också andra, der det är större. Den beräkning, som gjorts angående de medellösa med ledning af de siffror, Stats-Utskottet framlagt, gjorde naturligtvis icke anspråk på att vara en fullständig statistisk utredning och kunde icke heller vara det. Jag kan därför lemna den derhän, emedan någon *bevisning* genom densamma icke är åstadkommen. Jag är den förste att beklaga, att de statistiska förhållandena rörande våra läroverk för det närvarande hafva råkat i lägervall, så att vi måste röra oss med siffror, som antingen äro i hast hopkomna eller hemtade från många år tillbaka. Men då nu så är förhållandet, måste vi försöka att taga saken sådan den är och bedöma hvad som föreligger. Jag ber då att få nämna att, om det är sant, och det är otvifvelaktigt riktigt, att de mindre bemedlade hafva lemnat många värderika bidrag till staten i upplysta och nyttiga medborgare, det dock är en förtjenst i det kungliga förslaget, att för dessa mindre bemedlade blifvit ifrågasatt en nedsättning till hälften i afgiften, så att just i de lägre klasserna, der merendels denna afgift skulle vara mest känbar, afgiften icke skulle komma att utgöra för år mera än 20 kronor, en afgift som jag anhåller, att Kammarens ledamöter ville benäget jemföra med de afgifter, föräldrar med eller utan knot vidkännas för undervisning åt sina flickor i flickskolor eller ännu mera med afgifterna för pianospelning utom flickskolorna, för att icke tala om åtskilliga andra utgifter af mera tillfällig och mindre nyttig beskaffenhet, hvilka väl stiga vida högre än till 20 eller till och med 40 kronor. Det kunde verkligen nu vara på tid att äfven undervisningen i skolorna betraktades såsom egande något värde och att de afgifter, som därför och således för barnens uppfostran erläggas, ansåges fullt ekvivalera andra utgifter, rörande hvilka besparing med stor fördel skulle kunna åstadkommas.

Jag skall nu, sedan jag talat litet om dessa afgifters belopp, bedja att i allmänhet få beröra frågan om undervisningens ställning förr och nu, för så vidt den berör kostnaderna. Om vi då

*Förelägna
skolasgifter.*
(Forts.)

gå tillbaka till de tider, för att icke säga storhetstider, då den verkligt kostnadsfria undervisningen spelade en betydande roll, så må vi erinra oss, att undervisningen dock långt ifrån var kostnadsfri för alla, utan att just de mera bemedlade klasserna i allmänhet vände sig till privatundervisningen och privatskolor samt utgäfvor stora summor för att få sina söner derstädes undervisade och uppfostrade, under det att de allmänna skolorna hufvudsakligen besöktes af dem, som icke hade råd att bekosta sig privat undervisning, och jag tror, att den allmänna kostnadsfria undervisningen då i sjelfva verket var ett statsintresse, ty staten behöfde i dessa allmänna skolor uppamma tjenstemannaförmågor åt sig och måste därför lätta tillträdet till dessa skolor, på det äfven de mindre bemedlade skulle få tillfälle inhemta de kunskaper, som fordrades för deras blifvande verksamhet. Nu är förhållandet ett helt annat, dels i afseende på besöken i skolorna, dels med afseende på antalet och mängden af skolor. Det fans då, såsom redan af en talare anmärkts, blott några få högre läroverk eller gymnasier, och nu är antalet af de högre läroverken nära tredubbladt sedan den tiden, hvarförutom 5- till 3-klassiga läroverk äro lagda snart sagdt intill portarne af föräldrars eller målsmäns bostäder. Hvilken är det, som har framkallat denna utveckling af våra läroverksanstalters antal och beskaffenhet? Jo, i allmänhet föräldrar och målsmän genom de önsknings, som blifvit framburna antingen inför tronen eller inför Riksdagen i antingen form af ansökningar hos regeringen, som ledde till framställningar till Riksdagen, eller ock omedelbart till Riksdagen i form af motioner, och jag ber i det afseendet få erinra om den stora tillökningen i våra läroverk, som på 1860-talet och i slutet af Rikets Ständers verksamhetstid ifrågakom, hvilken tillökning högst betydligt bidragit att förhöja kostnaderna; denna tillökning har i allmänhet skett på grund af från föräldrar och målsmän framställda önsknings, och det har äfven bidragit till lättande af utgifterna för dem att tillfällena till undervisning blifvit flera och lättare. Är det då obilligt att under sådana förhållanden, när staten finner, att utgifterna börja blifva väl stora, äfven på föräldrar och målsmän lägga någon del af den börda, som skulle tynga statsverket?

Ett annat och ytterligare skäl för försöket att införa en förhöjd terminsavgift ligger deri, att det blifver nödvändigt att i någon mån reglera tilloppet till läroverken. Jag anhåller att i det afseendet få anmärka, att det för närvarande finnes för extra lärare uppfördt ett belopp af 100,000 kronor på ordinarie och 40,000 kronor på extra stat. Dessa extra lärare, hvilka hufvudsakligen undervisa en ganska stor del af nederskolan, hafva tillkommit just på den grund, att skolorna blifvit öfverlupna af ynglingar. För reglering af dessa förhållanden har redan ett cirkulär blifvit utfärdadt inskränkande lärjungarnes antal i de tre lägsta klasserna i läroverken till ett bestämdt belopp, och detta bestämda belopp skall väl icke blifva i framtiden höjdt under andra vilkor, än att Riksdagen skulle finnas villig att öka anslagen till läroverken, hvilket särskildt hvad första klassen angår väl icke kan

hafva särdeles stora utsigter för sig. Redan nu har man känt behovet af att något reglera tilloppet, och detta skulle i ytterligare mån kunna åstadkommas genom förhöjande af terminsafgifterna. Nu har man sagt, att tillträdet till läroverken skulle blifva stängdt för en del lofvande ynglingar. För min del vågar jag hysa en alldeles motsatt åsigt. Det är just nu under det stora tilloppet, som ynglingarnes förmåga icke kan göra sig fullt gällande, utan befrielsen mera sker efter förmögenhetsbetygen. Blifver deremot antalet af dem, som skola åtnjuta befrielse, mindre, då komma friplatserna att blifva mera eftersökta och att betyda något mera, de komma nemligen att betyda, att man i våra skolor lemna företräde åt dem, som, fostrade i kojan eller det mindre bemedlade hemmet, visat sig ega sådana kvalifikationer, som en gång kunna sätta dem i stånd att föra vår högre bildnings talan i ordets högsta mening. Derjemte lättas äfven möjligheten att på ett sådant sätt undervisa dem och de andra, att det blifver en verklig bildning och att icke de mera begåfvades intresse sättes på spel eller försummas derigenom att de sammanblandas med massan af de mindre begåfvade, hvilka till större fördel både för sig sjelfva och för staten skulle kunna gå i andra skolor, det vill säga folkskolor eller i särskilda för den praktiska bildningens behof inrättade lägre realskolor eller hvad man nu än behagar kalla dem. Det är just med afseende derpå, som det är nödvändigt att redan från början i de lägsta klasserna icke få alltför många besökande. Erfarenheten har derjemte visat, att de, som en gång kommit in, hafva svårt att skilja sig från skolan, utan gerna gå kvar i läroverket, om icke af annan anledning, så åtminstone därför att de icke hafva något annat att taga sig till. Det är icke en gång, utan många gånger, som jag af föräldrar på mitt råd, att en lärjunge skulle lemna läroverket, fått det svaret: hvad skall han taga sig till? Men det är icke sådana vi skola uppfostra att föra den högre bildningens talan. Och då man här frågat, om man skulle kunna nämna namnen på dem, som fått till följd af skolbildning sin bana missriktad, vill jag svara, att här icke är platsen att nämna dem, men en hel dag skulle jag kunna hålla på enskildt att omtala sådana namn, hemtade ur skolkataloger. Jag menar dock ej, att dessa personer blifvit dåliga människor, utan att de kommit in på en bana, för hvilken de icke passat, och från hvilken de icke kunnat skilja sig och att det varit bättre, om de gått in på en annan bana med mindre anspråk och mera duglighet att fylla den. Härmed har jag icke velat säga, att den praktiska banan är sämre än den s. k. lärda — detta är ingalunda fallet —, men jag påstår, att det i närvarande stund fordras för att verkligen tjena den högre kulturen enskild begåfning, och det är den, som icke alltid finnes, der man trott sig finna den, vare sig hos de bättre lottade eller hos de mindre väl lottade.

Man har också, visserligen icke i dag, men vid många andra tillfällen anmärkt, att det skulle blifva en social skilnad mellan den del af lärjungarne bland de mindre bemedlade, som åtnjote befrielse, och de öfrige samt att detta skulle kunna föranleda en

*Föreslagna
skolafgifter.*
(Forts.)

skilnad, som verkade skadligt i samhälleligt hänseende. Jag ber då att få säga, att denna skilnad redan finnes, ty när terminsavgifter nu utgå, är det tre olika kategorier, som erläggas den, somliga erläggas t. ex. 20, andra 15 kronor och ytterligare andra 10 kronor, eller hvad det än kan vara för olika belopp, men för min del får jag säga, att jag aldrig märkt någon skilnad, splittring eller söndring i afseende på uppfattningen af den enes eller andres ställning inom läroverket, utan hos kamraterna hafva de, som betalt den lägre afgiften, stått lika högt och mången gång högre än de som betala den större. Emellertid finnes denna skilnad redan, om den må anses betyda någonting; men efter min tanke betyder den ingenting alls.

Sedan jag sålunda behandlat frågan om terminsavgifterna, anhåller jag att få säga några ord om frågan i dess helhet. Först har här anmärkts att, om en komité hade blifvit tillsatt, Riksdagen skulle hafva varit mera villig att bevilja beloppet på extra stat. Kanske, men är det så fullkomligt säkert att, i fall en komité blifvit tillsatt, det icke skulle hafva låtit från det hållet: just därför att en komité blifvit tillsatt och vi icke äro säkra på resultatet af denna komités verksamhet, vänta vi med att bevilja beloppet — ty är det fråga om att bevilja ett belopp i penningar, finnes det alltid skäl, som tala emot, likaväl som skäl, hvilka tala för beloppets beviljande.

Regeringen torde hafva haft svårt att veta, om den handlar rättast i det ena eller andra fallet, ty svaret hade troligtvis blifvit detsamma. Jag ber ytterligare få anmärka att, om man skulle vilja afvakta resultatet af denna komités undersökning och bevilja en lönereglering först sedan en tillfredsställande lösning af undervisningsfrågan vunnits och då sätta löneregleringen på ordinarie stat, om, säger jag, en sådan tidpunkt skall afvaktas, kan det komma att hända, att detta beviljande skall länge låta vänta på sig. Jag vill visserligen icke tro, att det skulle låta så länge vänta på sig som från 1724 till 1849, ty det var egentligen den tid, som undervisningsfrågans behandling fortgick, innan den blef slutligen ordnad — och den blef det icke ens genom 1849 års cirkulär — men jag tror dock, att det åtminstone skulle komma att dröja åtskilliga år, innan ordnandet blefve färdigt, ty, såsom herrarne erinra sig, vexla åsigtorna ganska mycket, så att det nog blifver ganska svårt att kunna åstadkomma något helgjutet i det afsendet, när den ene vill hafva det och en annan det andra ämnet in i skolorna. Så har här talats om, att vi skulle gifva skolungdomen kunskap om våra lagar eller just det, som de fullständigt böra studera vid akademien, sedan de gått igenom skolan och der fått förutsättningarna därför. Jag fruktar dock, att det åtminstone i de lägre klasserna skulle blifva mycket svårt att väcka intresse för dessa lagfrågor, för hvilka till och med Kammarrens ledamöter understundom icke hafva tillräckligt öra. Och hvad särskildt våra grundlagar, så vidt man går längre än till det allmännaste af dem, beträffar, vet jag, att man kan studera dem vid universitetet utan att rätt förstå dem förr än man kom-

mer i tillfälle att tillämpa dem. Skälet till att man ställer sådana anspråk på skolan är helt enkelt det, att man anser, att skolan skall lemna eleverna kunskaper, som göra dem fullt färdiga, under det att verkliga förhållandet är, att skolan icke kan lemna annat än förutsättningar för de kunskaper, som endast lifvets skola kan gifva. Det förhåller sig icke så, att när man lemnar ett högre eller lägre läroverk, man har de kunskaper, som skola begagnas i lifvets olika förhållanden, färdiga såsom böcker på en hylla, utan man har i läroverket endast fått grundläggning för hvad man sedan genom självverksamhet skall utbilda, och så länge icke den grundsatsen gör sig gällande, kan man icke få någon verklig skolundervisning, icke ens om man skulle vilja införa nationalekonomien såsom läroämne och inplanta skyddsystemets eller frihandels grundsatser i de unga sinnena.

Hvad nu särskildt beträffar utsigterna att få ändringar i undervisningsväg, ber jag endast att ur historien från den senare tiden få nämna några data, som skola visa, att Riksdagen i det fallet har rönt tillräckligt afseende på sina önskningar och fått sin vilja fram så mycket, att det icke behöfver befaras, allra minst under nuvarande förhållanden, att Riksdagen icke skulle kunna drifva igenom hvad den *enhälligt* och icke *ensidigt* beslutar. 1849 års cirkulär var föranledt af en framställning från 1844—1845 årens Riksdag, medan dock Riksdagen hade tagit sig en mycket lång betänketid, ity att den komité, på hvilken hemställan denna framställning grundats, avslutat sitt arbete år 1828 efter att hafva varit tillsammans i tre år. Men man fann snart att föreskrifterna i detta cirkulär icke voro tillfredsställande, hvadan klagomål inkommo från alla håll, och man begärde då att få en ny skollag. Denna erhöles år 1856. Men redan år 1858 fann man, att icke heller denna nya skollag var tillfredsställande och man begärde åter att få en ny, hvilken ock erhöles året derpå eller år 1859. Den varade visserligen till år 1863, men då begärde Riksdagen ånyo en förändring, som erhöles år 1865. Sedan fingo visserligen läroverken i lugn och ostörda utveckla sig hela 4 år till år 1869, då första klassen bortogs på yrkande af 1868 års Riksdag, men året sedan detta hade skett på Riksdagens eget initiativ, skref Riksdagen ånyo till Kongl. Maj:t och begärde en fullständig utredning. Detta var år 1870. Då tillsattes en komité, som arbetade ifrån år 1870 till 1872, och efter denna komiténs arbete följde 1873 års förslag till Riksdagen, hvilket fullständigt tillämpades i alla klasser genom 1878 års cirkulär, men första gången i afgangsexamen förlidna år — och nu är man åter färdig att begära något nytt. Jag tror visserligen, att denna begäran kan hafva berättigande, särskildt med afseende på universitetsexamina och möjligen med afseende på åtskilligt annat, men jag ber dock få fästa uppmärksamhet derpå, att så vexlande och så subjektiva åsichter icke böra utgöra hinder för att tillämpa en löneroglering, som enligt min öfvertygelse är så godt som oberoende af denna fråga. Ty äfven under antagande att vi skulle komma att indraga en hop läroverk eller någon klass, lärar detta dock icke komma att medföra några

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

*Föreslagna
skoleafgifter.*
(Forts.)

synnerligt stora svårigheter för regeringen med afseende på ordnande af indragningsstaten. Jag vill nemligen upplysa Kammaren, att, om den nya löneregleringen blir tillämpad, indragningsstaten blir billigare än enligt den gamla, ty nu skulle de nya lönerna bli delade i lön samt tjänstgöringspenningar, och indragningsstaten skulle endast omfatta lönen och således för lektorer i lägsta lönegrad bli 400 kronor, men i högsta lönegrad 900 kronor billigare än för närvarande; för adjunkt och kollega ingen skillnad; och för pedagogerna och de treklassiga allmänna läroverken är endast anslag å extra stat begärdt. Något hinder för löneregleringens tillämpning ligger således icke i förslaget att indraga läroverk eller klasser, allra minst som, äfven om man antog, att 100 lärareplatser blefve indragna, det finnes öfver 100 extra lärare, som dervid naturligtvis skulle bli de första, som indrogos. Men detta oaktadt har Stats-Utskottet ansett sig böra föreslå löneförhöjningen allenast på extra stat för att iakttaga all nödig försigtighet och varsamhet, och då något så billigt blifvit begärdt, som det att Riksdagen skulle lemna anslaget på extra stat, tror jag man har så mycket större skäl att till denna hemställan hoppas bifall; och får jag för den skull värdsamt anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Det är kanske otillbörligt att jag yttrar mig i denna fråga, då jag naturligtvis icke kan vara hemmastadd i de förhållanden, som den berör, och då jag icke själf fått någon högre skolundervisning. Emellertid ber jag få yttra ett par ord. Ehuru jag mycket väl inser, att regeringen icke kunnat underlåta att framlägga detta förslag, då den förut under lång tid har fått så många tillrättavisningar för det icke förr framlagt ett sådant förslag, tror jag likvisst, att det varit ett icke så litet misstag att föreslå en lönereglering på det sätt, som nu har skett. Jag tror nemligen, att regeringen borde hafva kunnat inse, att det kompakta motstånd, som vid ett par föregående tillfällen yppat sig i Medkammaren mot denna lönereglering, äfven nu skulle framträda. Jag har icke sinne för att tala om den snö, som föll i fjor, men jag tillåter mig dock säga, att jag för min del tror, att Kammaren här begick ett kanske ofrivilligt misstag, då den icke tillmötesgick Medkammarens önskan att få ett särskildt Utskott för denna frågas behandling. Man hade derigenom åtminstone kunnat komma så långt, att de skiftande meningarna hade fått ett bestämdt uttryck angående de reformer, man vill hafva genomförda i sammanhang med löneregleringen. Detta är emellertid nu en sak, som hör till en öfvervunnen ståndpunkt, och derom är det därför icke värdt att tala.

Hvad nu särskildt den föredragna punkten beträffar, så har min granne så fullkomligt uttalat de åsikter, jag hyser i afseende på de ökade terminsavgifterna, att jag derom icke har något att tillägga. Ätminstone för de lägre klasserna tror jag icke det är skäl att höja dessa afgifter. Deremot tror jag icke, att man har runnit rätta orsaken, hvarför ett så stort antal ynglingar strömma

till elementarläroverken. Orsaken härtill ligger nemligen enligt min uppfattning mycket djupare än hvad man här uppgifvit. Jag tror nemligen för min del, att den ligger deri, att man länge — om ock icke nu så är förhållandet — har hyst en viss ovilja och förakt mot det egentliga kroppsarbetet, hvilket förhållande har gjort, att en mängd familjefäder drifvits att söka få sina barn in i den samhällsklass, som har en högre bildning, på det att de skulle slippa att blifva utsatta för hån och förakt från dessas sida. Jag tror visserligen, att förhållandet i detta afseende nu blifvit bättre, om ock denna ringaktning mot dem, som fått en lägre bildning, ännu icke helt och hållet bortgått ur det allmänna tänkesättet. Jag vill nu endast göra en liten jemförelse mellan förhållandena här och på andra områden. Om jag då först vänder mig till skolans område, så finner jag, att t. ex. vid folkskolelärareseminarierna och lärarinneseminarierna tilloppet är så stort, att man nödgas afvisa en del af de inträdessökande, dels emedan man icke har tillräckliga krafter för att meddela dem undervisning, och dels därför att man förutser, att de sedermera icke kunna få några platser. Ätminstone i en stor del af den trakt, jag känner, är det en sådan öfverflödigt tillgång på folkskolelärare och folkskolelärarinnor, att de icke på länge kunna få några platser, sedan de blifvit utexaminerade. Jag vet eljest många allmogemän, som mycket gerna skulle vilja skicka ut sina unga döttrar för att skaffa dem den bildning, som berättigar till erhållande af dylika lärarinneplatser. Det är visserligen en liten aflöning, de få, men den är säker, hvilken säkerhet de icke hafva på något sätt, när de gå hemma hos sina föräldrar, eller när de blifva mindre jordbrukares hustrur eller dylikt. Den tiden voro våra folkskolelärare icke tillräckligt aflönade. Men jag tror, att den tiden numera är öfverstånden, och att det nuvarande anslaget är ganska tillräckligt. Beträffande en annan gren af vår embetsförvaltning — jag kallar egentligen icke skollärare på landet för embetsmän — nemligen vår landsstats tjänstemän, har man mycket sörit för, att t. ex. länsmän, kronofogdar och häradskrifvare skulle få en mycket hög aflöning, och det gjorde man, på det man skulle få dugliga tjänstemän. Jag tror dock, att vi hafva de flesta qvar, som funnos, då aflöningen reglerades, och jag vill påstå, att det i väsentlig mån icke har blifvit bättre för det, ty en smula erfarenhet visar många sorgliga fall, och så är det öfverallt, hvilken väg man än må välja. Tjänstemannabanan är mycket väl gynnad i vårt land, och det gör, att tilloppet af skolynglingar blifver större än hvad eljest skulle blifva. En talare, Herr Erkebiskopen, frågade, hvad anledningen kan vara, hvarföre man sätter sig emot denna lönetillökning. Det är åtminstone klart för mig, och jag har farska exempel af erfarenheten om detta, att, när någon löne reglering är väl genomförd, då är det icke så brådtom med någon reform. Jag tänker nu närmast på vår arméorganisation, då krigsbefålet fick sina löner reglerade. Ehuru många voro emot att lemna sina bostäder, så tyckas officerarne hafva vunnit sitt mål, och nu hör man icke många af befalet på något sätt önska någon ändring i härens or-

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)

ganisation. Följaktligen tror jag också, att man skulle få vänta bra länge, innan lärarecorpsen på något sätt skulle vilja understödja en reform i läroverksfrågan, om den nu fick högre aflöning. Det är orsaken, hvarföre jag icke kan gå in på den föreslagna löne-tillökningen, ehuru jag å andra sidan medgifver och medgaf då, när jag förordade särskildt Utskotts tillsättande, att det kunde finnas möjlighet att få frågan löst. Men jag har sedermera talat vid åtskilliga lärare och f. d. lärare, och då trodde jag, att det var de lägre graderna, som voro i behof af löneförhöjning, men de hafva velat öfvertyga mig om, att dessa icke hafva större behof af löneförhöjning än andra lärare. Således kan jag, för min del, icke afgöra, hvar det största behofvet ligger, hos de lägre eller högre graderna. Men hvad saken i öfrigt angår, tror jag verkligen, att, om också lärarne möjligen skulle behöfva någon högre aflöning, ingen fara nu står för dörren, och att, om de också icke få den, de nog med en smula hushållning reda sig. Jemför jag dem med folkskolelärarne på landet, så äro de temligen väl aflönade, om de också måste vara boende i städerna, der i allmänhet det måste vara dyrare att uppehålla sig än på landet. Men i alla fall, mine Herrar, jag skall icke med något vidare ordande upptaga tiden, då jag för öfrigt icke kan omvända någon i denna fråga. Jag tror icke, att hufvudsaken ligger i denna punkt, utan i den första punkten mom. B, der det är fråga om de 336,000 kronorna. Men då de flesta andra hafva talat om betänkan det i sin helhet, har jag också velat göra det. Jag tror icke, att det går för sig denna gång utan genom gemensam votering att få dessa belopp beviljade. Att de blifva beviljade här, är naturligtvis på sin plats, och det är såsom det egentligen bör vara, att denna Kammare i allmänhet delar regeringens åsichter. Men jag tror, att förhållandet blir något förändradt; åtminstone tycktes det i tullfrågan vara Andra Kammaren, som lika mycket hyllade Regeringens åsichter som denna Kammare. Emellertid tager jag mig friheten att yrka afslag på denna punkt.

Grefve Beck-Friis: Då jag haft äran deltaga i den komités arbete, hvarpå den Kongl. propositionen grundar sig, anhåller jag att få säga några ord. Här har Herr Chefen för Ecklesiastikdepartementet så väl framhållit behofvet af en löneförhöjning för elementarlärarne, att jag tror det icke behöfves nämna mycket derom. Jag anhåller blott att få beröra en sida, som icke blifvit framhållen, nemligen den, att, i samma stund staten genom sin skolorganisation tvungit vår ungdom in i statens skolor, det äfven är statens skyldighet att hålla dessa skolor så goda som möjligt. Jag säger *tvungit*, ty i samma stund det föreskrifves, att studentexamen skall afläggas uteslutande vid dessa skolor, har staten tvungit de bildningssökande att begagna dem. Att staten då tillser, att de bästa krafter egna sig åt detta håll, tror jag icke kan vara för mycket begärdt, då vi besinna, att våra barn äro det dyrbaraste, det käraste vi ega. Att detta icke kan ske genom de nuvarande löneförhållandena, det tror jag hvar och en kan med-

gifva. Ser man på den lön, som nu erbjudes den unge mannen, så finner man, att nära nog den sämsta bana, han kan välja, är skollärarebanan, och det skall naturligtvis hafva till följd, att med högst få undantag, också de sämsta krafterna komma att egna sig åt det hållet. Annorlunda var det i forna tider; då kunde lärarne nöja sig med mindre löner, ty då slutade de flesta vid ett godt pastorat. Den saken är nu alldeles förändrad, och då åligger det staten att se till, att de goda krafterna kunna vinnas för skolan och hållas qvar der. När det då förelåg att besluta om en löneförbättring, så fann man, att skollärarynes löner utgingo efter en femgradig skala; något likartadt fann man icke i någon annan förvaltningsgren. Det gälde således att förminska denna skala, och man ansåg en fyrgradig vara tillräcklig. Vidare fann man, att å andra lönestater var en fördelning gjord i lön och tjänstgöringspenningar. Detta var grunden till, att den nu föreliggande löneordningen blef gjord fyrgradig och med tjänstgöringspenningar. Derigenom vans, att den första lönegraden sattes betydligt högre än förut och det oaktadt blott blef en förhöjning af 500 kronor i sin helhet. Med en sådan förbättring tror jag, att man skall få in goda krafter, och att de unga män, som egna sig åt lärarens kall, böra komma i en sådan ställning, att de icke behöfva söka sig om biförtjenster på annat håll. Äfven föresväfvade det komiténs ledamöter, att genom den högre aflöning, som bereddes en lärare vid några och 30 års ålder, man skulle sätta honom i tillfälle att grundlägga en familj, hvilket för en skollärare ansetts mycket nyttigt, på det han derigenom må slippa detta ungarls- och källarelif, hvilket såsom exempel alltid har ett skadligt inflytande på ungdomen. Med förslaget förenades äfven en besparing för staten. Ty derigenom att lönen fördelades i lön och tjänstgöringspenningar, så skulle lärarne sjelfva bidra till dessa vikariatsersättningar, som nu uppgå till högst betydliga belopp. Äfvenså har en föregående talare visat, att indragningsstaten komme att vinna icke så obetydligt genom denna fördelning i lön och tjänstgöringspenningar. När nu frågan förelåg oss, var det naturligt, att man skulle se sig om efter medel att bestrida kostnaderna. Det var då det ventilerades om dessa skolafgifter. Jag, för min del, hade en tanke åt det hållet, att kommunerna skulle bidra något till dessa. Men då man fann, att kommunerna den senare tiden hafva fått vidkännas stora uppoffringar för skolhusbyggnader och dylikt, äfvensom att de större städerna måst bidra till skollärarynes underhåll genom anslag till hyresbelopp — ty för att få goda lärarekrafter måste de större städerna, Stockholm, Malmö, Göteborg med flera, se till, att lärarne kunna lefva i dessa städer med de svaga lönerna, och det har skett genom hyresersättningen — då man med ett ord fann, att kommunerna redan förut voro tillräckligt betungade, så kunde man från det hållet icke påräkna något bidrag. Det var derföre som förslaget om dessa skolafgifter framtäldes af komitéen. Jag har sedan, ju mer jag satt mig in i frågan, funnit det lämpliga deri och ber att få framföra ännu ett skäl, som jag icke hört förut i dag. Det

*Föreslagna
skolafgifter.
(Forts.)*

*Föreslagna
skolafgifter.*
(Forts.)

är, att i samma mån som skolynglingarnes antal växer, i samma mån komma anspråk på att få flera skolor inrättade också att uppstå, och det kan då vara skäl, att de, som deraf draga nytta, äfven något bidra till kostnaderna. Jag bor i en trakt, hvarest en sådan öfverbefolkning i skolorna eger rum, att det nödvändigt måst inrättas nya. Både i Malmö och i Lund äro läroverken så öfverfulla, att af ynglingar, som sökte der inträde förliden höst, nära 100 blefvo afvisade. I längden kan ett sådant förhållande icke ega rum, och då kan det vara skäl, att dessa ynglingar med något bidra till statens kostnader. Om vi se på den tabell, som här blifvit upprättad, och som åtföljer betänkandet, så utgör statens kostnad öfver hufvud 176 kronor för hvar lärjunge, och något mera, om man medräknar pedagogierna. Den högsta afgift, som enligt förslaget skulle betalas för terminen, vore 30 kronor eller lika med $\frac{1}{3}$ af statens kostnad. Det motsvarar precis förhållandet vid folkskolorna, der staten gifver $\frac{2}{3}$ och kommunen den andra tredjedelen, och jag tycker, att äfven deri ligger ett skäl att bifalla betänkandet. En föregående talare på göteborgsbanken har uppkastat några tvifvelsmål angående de af komiterade gjorda beräkningarne rörande de medellösa och fattiga ynglingarne, och fastän han kom till en mycket större siffra, så, då han icke anförde något stöd för dessa siffror, kunna de för mig icke hafva någon betydelse, då våra siffror äro tagna ur officiella uppgifter, som vi erhållit, och då vid en närmare granskning af dem man fann, såsom det är antydt i betänkandet, att der voro uppförda såsom medellösa åtskilliga, som alldeles icke voro det. Ötaliga exempel visade oss detta. Vi ansågo således, att den medelsiffra af 33 %, som vi anført, var tillräcklig, utan att förhindra något fattigt eller medellöst barn att åtnjuta skolundervisning. Nu har emellertid Kongl. Maj:t höjt denna siffra till 35 %, så att man utan någon fara äfven för den delen kan ingå på den föreslagna afgiften. Det är för öfrigt beklagligt, att Kongl. Maj:ts proposition i sin helhet icke kunnat antagas denna gång, ty jag förutser, att ett partielt bifall kommer att medföra åtskilliga svårigheter vid tillämpningen. Men det torde icke vara på sin plats att nu omnämna det, hvarför jag slutar med att yrka bifall till den föredragna punkten.

Herr Widén: Den fråga, som nu föreligger, har redan blifvit så grundligt diskuterad, att det icke kan behövas, att jag, för min del, derom yttrar många ord. Jag vill också icke på minsta vis förringa vigten af de betänkligheter, som blifvit framställda mot Utskottets förslag att pålägga våra vid elementarläroverken studerande ynglingar nya och tunga terminsavgifter, enär dessa betänkligheter icke litet hafva sysselsatt mig sjelf, innan jag kunnat komma till det slut, hvartill jag ändock i Utskottet verkliga kommit, då jag redan der samtyckt till dess förslag. Men ehuru jag alltså väl förstår att uppskatta betydelsen af de berörda betänkligheterna, så nödgas jag likväl förklara, det jag tror att de skäl, som å andra sidan tala för bifall till Utskottets förslag,

väga än tyngre på vägen och för den skull böra förmå Kammaren att äfven för sin del antaga hvad Utskottet här föreslår. Jag stödjer min mening i det hänseendet särskildt derpå, att den högt aktade och vördade talare, som nyss i Kammaren grundligast framställt betänkligheter mot Utskottets förslag, sjelf likväl slutade med att tillstyrka bifall till detsamma. För min egen del vill jag tillägga, att knappast någon underrättelse har väckt sådant missmod hos mig såsom lärare, som den tidningen i förstone gjorde, att det nemligen blifvit ifrågasatt, att det skulle läggas på skolans lärjungar ytterligare afgifter utöfver dem, som redan finnas. Det verkade ett särskildt missmod hos mig först och främst derföre, att dessa afgifters påläggande blifvit sammanbundet med den löneförhöjning, som man tillämnade elementarläroverkslärarne. Det är ju gifvet, att det måste kännas ganska obehagligt för dessa meranämnda lärare att se sin lön ökad derigenom, att en större och högre beskattning skulle påläggas deras lärjungar. Dertill kom det obehag, som måste väckas hos mig i egenskap af ledamot i ett skolkollegium, enär jag ju såsom sådan måste känna mig blifva pligtig att sjelf deltaga i taxerandet af skolans lärjungar. Det möter ock icke ringa svårigheter vid en sådan beskattnings verkställande, i all synnerhet då det skall afgöras, hvem som är *mindre bemedlad* eller icke. Frågan om de *medellösa* åter, det må man erkänna, är i de vanligaste fall ganska lätt att lösa. Men då jag ytterligare betänkt det förslag, som här föreligger, så har jag måst finna, att detta omfattar ett långt värdefullare intresse än lärarnes enskilda behag eller obehag vid den beskattning, som här omhandlas. Ty med denna beskattning vill man tillgodose ett stort samhällsintresse, och för sådant ändamål frambära skolans lärare, det vet jag, icke mindre villigt sina offer, än öfriga medborgare frambära sina. Förändringar på ett håll nödvändiggjöra förändringar på ett annat. Man har förut i vårt land kunnat utan all olägenhet berömma sig deraf, att man skänkt lärjungarne vid våra läroverk en i det närmaste kostnadsfri undervisning. Men herrarne erinra sig väl, att läroverkens art och ställning nu till icke ringa del blifvit en annan, än förhållandet var under det 1820 års skolstadga gälde. Från och med det att denna stadga öfvergafs och nya stadganden blifvit utgifna gång efter annan, har skolan mer och mer förändrats i den riktning, att den icke längre är en skola blott för bildandet af kyrkans och statens tjänstemän, utan äfven för medborgare i allmänhet. Särskildt har den förändring i läroverkens organisation inträffat från och med 1873 års Riksdags beslut och den derpå grundade skolstadgan, att man måste säga, att de tre nedersta klasserna i våra elementarläroverk icke egentligen skilja sig från våra folkskoleklasser. Det är ju nemligen endast ett ämne, eller tyska språket, som utgör hela skilnaden. Men från och med denna ordnings trädande i kraft och tillämpning är det nu ock, som vi nödgats se våra nedersta klasser öfverfyllda af en mängd lärjungar, som icke hafva för afsigt att fullfölja sin lärokurs genom hela läroverket, än mindre att derefter fortgå till universiteten eller de högre läroanstalter,

*Föreslagna
skoleafgifter.*
(Forts.)

för hvilka en fullständig elementarbildning finnes vara af nöden. Med sådana barn hafva dock målsmännen i allt fall funnit för sitt intresse gagneligt att till öfvermått, fylla särdeles den första och dernäst den andra och den tredje klassen. Till följd deraf har det på de senare åren icke blifvit möjligt att sköta dessa klasser med de ordinarie lärarekrafter, som stått till buds. Det har tvärtom som oftats blifvit nödigt att upprätta parallellklasser och därför se sig om efter lärare på extra ordinarie stat. Då nu jemte andra olägenheter de år efter år växande kostnader, som derigenom drabbat statsverket, till en ej oväsentlig del synas mig bland annat väckt och stärkt allehanda godtyckliga funderingar på läroverkens omorganisering, uti en för landets framtida bildning skadlig riktning, så har jag ansett det vara på tiden, att i stället för den latin och grekiska, som med 1820 års läroverksstadga tjente till att afleda ett obehörigt lärjungetilopp från lärdomsskolan till realskolan, nu införa högre terminsafgifter för samma ändamål. Kunde man härigenom också nedsätta antalet elever i de högre klasserna och derigenom äfven minska numerären i det med skäl öfverklagade s. k. literära proletariatet, så mycket bättre. Den ungdom, som jag sålunda anser böra utestängas från elementarläroverken, behöfver derföre i våra dagar icke blifva blottställd för brist på erforderliga bildningstillfällen, då denna ju eger folkskolan att tillgå, som synnerligast i städerna, hvarifrån just det största tilloppet af ifrågavarande lärjungar inströmmar i elementarläroverkets tre första klasser, befinner sig uti ett i allmänhet så väl ordnad skick, att den med fullt lika godt gagn, om ej med bättre, kan af meranämnde gossar besökas, som de tre nedersta klasserna i elementarläroverket.

Jag hemställer alltså om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Jacob: Så vidt jag kunnat följa den diskussion, som egt rum i denna fråga, hafva alla de talare, som yttrat sig, erkänt behofvet af lönereglering för elementarlärarne; och endast två talare hafva velat sammanställa denna lönereglering med en reform af läroverken. Om denna del af frågan anser jag mig derföre icke behöfva yttra mig.

Men det är en annan fråga, om hvilken meningarne varit delade, i hvilken jag tillåter mig yttra några ord; och det är i afseende på de föreslagna terminsafgifterna. I den frågan hafva så många talare, hvilkas omdöme och erfarenhet, grundade på deras samhällsställning, jag måste tillerkänna större värde än mitt eget omdöme och min egen erfarenhet, yttrat en sådan tveksamhet, att det icke vore underligt, om äfven jag kände mig derutinnan tveksam. Ingen af dem har dock sträckt sin tveksamhet så långt, att han ansett sig böra motsätta sig Utskottets förslag. Och detta vill jag icke heller göra, så mycket hellre som jag till fullo instämmer med den ärade talaren på bohüslänsbänken i hans uttalande, att han hyste den höga tanke om Riksdagen, att, om detta förslag antoges och funnes vid tillämpningen mindre ändamålsenligt, Riksdagen icke skall motsätta sig den ändring, som

kan finnas af behovet påkallad. Som Kammararen behagade finna, har den komité, som utarbetat förslaget i denna fråga, icke föreslagit en sådan grund för frikallelse från terminsafgiften, som Kongl. Maj:t och Utskottet sedan omfattat, utan hemställt att högst 25 procent af lärjungarne skulle kunna befrias från all afgift. Jag tror visserligen, att detta förslag i viss mån hade kunnat vara lämpligare, emedan jag tager för gifvet, att, om det blifvit antaget, ingen behöft blifva utestängd på grund af medellöshet, åtminstone icke någon af dem, som nu skulle af sådan orsak kunna komma att blifva det och som möjligen hade kunnat blifva en prydnad för samhället och derigenom återgälda den förmån, som han genom kostnadsfri undervisning erhållit. Men på de skäl, som i framsta rummet blifvit af Herr Ecklesiastikministern och efter honom äfven af andra talare framhållna, tror jag dock icke att det gått an att antaga ett sådant förslag, just emedan det lär blifva en nödvändighet att motverka den strömning till elementarläroverken af medellösa och mindre bemedlade lärjungar, som mer och mer gör sig gällande. Om jag skulle våga uttala min enskilda mening, grundad på iakttagelser af förhållandena vid Göteborgs elementarläroverk, så föreställer jag mig *icke*, att den bestämmelse, som Utskottet här föreslagit, skulle hindra den verkliga förmågan att inkomma i läroverket och göra densamma gällande till gagn för samhället, på samma gång som jag tror, att denna bestämmelse skulle motverka, att medellösa och mindre bemedlade lärjungar inkomma, hvilka på intet vis voro berättigade till kostnadsfri undervisning. Deremot tror jag, att om terminsafgifter blefve bestämda, säkerligen många förmögna föräldrar, hvilka nu afhålla sig från att sända sina barn till läroverken, derfore att de anse sig icke berättigade att taga i anspråk den kostnadsfria undervisningen, då skulle komma att skicka dit sina barn. Och derigenom, föreställer jag mig, komme minskningen i antalet af medellösa och mindre bemedlade elever att till väsentlig del ersättas af de förmögna föräldrars barn, hvilka i stället komme att bevista läroverken.

Jag anhåller om bifall till den föredragna punkten; och kommer att rösta för bifall äfven till de följande.

Herr Schönbeck: Den stora tvekan, som visat sig hos många af de män, hvilka här uttalat sig i den föreliggande frågan, och som deri ega en obestriddig insigt, denna tvekan har äfven fattat mig; och då jag icke sjelf förmådde lösa densamma, icke sjelf kunde komma till någon bestämdhet i detta afseende, så har jag vänt mig till en af de män i Danmark, som der ätnjuta det största anseende till följd af sina insigter i läroverksfrågor, och som äfven gjort sig känd här i Sverige på grund af den honom meddelade tillåtelsen att här öfvervara maturitets-examina. Han sade, att han för sin del skulle på det allra högsta afråda från, att någon förhöjd afgift erlades för vinnande af inträde i skolan. Han yttrade deremot, att, om en sådan afgift skulle komma i fråga, den borde träffa endast de högre klasserna

*Föreslagna
skolafgifter.*
(Forts.)

såsom af en talare på kronobergsbänken redan blifvit anfördt. För min del tror jag, mine Herrar, att det verkligen icke var lyckligt, då komitén, som hade i uppdrag att upprätta förslag till löneroglering för elementarlärarne, slutligen efter mycken tvekan företog sig att hemställa om denna förhöjda inträdesafgift. Jag tror att det varit lyckligare, om vid sida 1 af detta förslag jemväl upprättats ett annat, i syfte att, då det visserligen icke kan förnekas, att staten ensam icke bör bestrida alla utgifterna för elementarläroverken, en del deraf inom de särskilda provinserna eller länen hade bestridits genom anslag af landstingen och städerna. Något dermed jemförligt finnes i Danmark. I Danmark äro endast elfva af staten ensamt understödda läroverk, och deribland endast ett i Köpenhamn på en befolkning af 260,000 människor, men jag bör tillägga, att i Köpenhamn finnas sju privata läroverk, som ega dimittera till universitetet. Deremot finnas i de flesta mindre städerna realskolor, och till dessa lemna staten $\frac{1}{3}$, staden $\frac{1}{3}$ och kommunerna inom det distrikt, dit de höra, den återstående tredjedelen af anslaget. Jag vet icke, hvarföre icke ett sådant förslag skulle kunna framställas äfven hos oss.

I afseende på sjelfva hufvudfrågan vill jag för öfrigt verkligen icke inlåta mig något vidare eller söka tillägga något till hvad som redan är på ett, såsom det förekom mig, fullt öfvervåldigande sätt framställt af de båda talare, som derom yttrat sig och yrkat afslag på den föredragna punkten, deri jag instämmar. Jag vill blott här begagna tillfället att få i protokollet intagen en uppgift, som förekommer i Utskottets utlåtande, och som egentligen icke är något annat än ett återgifvande af ecklesiastikministerns anförande till statsrådsprotokollet. Der heter det: "Ett nyligen af Eders Kongl. Maj:t pröfvadt mål har fäst min uppmärksamhet derpå, att i åtskilliga lärarelöner ingår afkomst af *prebende*hemman, *jordlägenheter* m. m., af hvilka åtminstone en del lärar vara statsegendom." Det är märkligt, att genom *ett enda* sådant af Kongl. Maj:t pröfvadt mål uppmärksamheten kommit att fästas på, att *åtskilliga* dylika förhållanden ega rum. Detta har för enskilda personer icke varit någon hemlighet, och vid 1876 års riksdag tog jag mig friheten att i en motion fästa uppmärksamheten derpå, med anhållan att en skrifvelse derom skulle beslutas till Kongl. Maj:t. I denna Kammare är man icke benägen för att aflåta skrivelser till Kongl. Maj:t, åtminstone förekommer det sällan sådana beslut. Men den gången hade man att anföra ett alldeles särskildt skäl emot en sådan. Man sade: "detta är redan för Kongl. Maj:t känt; Kongl. Maj:t infordrade redan 1873 uppgifter om dylika fall; frågan ligger redan under utredning och är föremål för Kongl. Maj:ts pröfning." Jag kunde icke hafva något att säga deremot. Nu visar det sig dock, att frågan ännu icke är till fullo utredd. Det heter nemligen vidare i Herr Statsrådets anförande: "Denna afkomst är uppskattad till visst belopp, som inberäknas i den bestämda lönesumman, men understundom lärar medföra ej obetydlig ekonomisk vinst för innehafvaren." Det var verkligen icke någon obetydlig vinst, jag då upplyste Kammaren

om, att en innehafvare af en dylik tjenst skördade. Enligt den uppgift, han sjelf lemnat på inkomsten af de prebendehemman, han innehade, uppgick denna vinst till mer än dubbelt så stort belopp, som vanliga rektorer åtnjuta i lön, och derutöfver hade han äfven flera andra inkomster.

Vidare heter det i samma anförande: "En indragning till statsverket af sådana hemman och lägenheter m. m., som af staten blifvit i äldre tider för lärares aflönande anvisade, mot ersättning i penningar till de belopp, hvartill de äro uppskattade, synes mig vara en konsekvens af de åtgärder i samma riktning, hvilka redan vidtagits. Skolstatens rätt till dessa hemman och förmåner är dock, åtminstone i de flesta fall, af privilegii natur, och fordras alltså för indragning deraf såväl Riksdagens som Allmänna kyrkomötets bifall." I denna uppgift finner jag ett tillkännagifvande, att regeringen verkligen är betänkt på att taga denna fråga om hand och skaffa sig en *fullständig* utredning deri, på grund hvaraf regeringen må kunna redan vid nästa kyrkomöte göra framställning om indragning af sådana öfverflödiga löner, hvilkas förändring är beroende af kyrkomötets bifall.

Här är redan taladt så oändligen mycket i frågan, att jag icke vill längre upptaga tiden. Jag får likväl säga, att, i likhet med flere talare i Andra Kammaren, har jag för min del funnit, att frågan verkligen i flera fall hade kunnat vara föremål för mera och fullständigare utredning än den erhållit så väl i Kongl. Maj:ts proposition som i Utskottets förslag. Det är icke nämndt, hvarken i Kongl. Maj:ts förslag eller Utskottets, huru man tänker sig ordna förhållandet mellan folkskolan och lärdomsskolan. Enligt min tanke blifver folkskolan allt mer och mer det hufvudsakliga underlaget för lärdomsskolan; och jag är visserligen bland dem, som till fullo inse behovet af löneförhöjning åt lärarne vid elementarläroverkan, men jag ser ett lika stort berättigande hos lärarne i folkskolorna att få en högre aflöning. Och jag ser derjämte, att det är ett större behof att få förhöjd aflöning för dessa senare än för elementarlärarne.

En annan sak, som icke heller blifvit fullt utredd, är förhållandet i lärdomsskolan mellan dem, som äro i tillfälle att erlagga inträdesafgift, och de ofriga lärjungarne. Det är af en talare på göteborgsbanken yttradt, att det vanligen visar sig vara halfva antalet lärjungar å hvardera sidan; och jag tror, att denna beräkning är riktig. Jag har äfven velat nämna, att jag för min del önskat icke blott löneförhöjning åt elementarlärarne, utan äfven direkta förändringar, icke i den inre organisationen af läroverket, ty sådant hade nu icke kunnat komma i fråga, utan i afseende på yttre förhållanden, bland annat, hvad som icke förekommer i Kongl. Maj:ts proposition eller i de särskilda utskottsförslagen, att vid denna förhöjning skulle fästas det vilkor, som i allmänhet förekommit vid löne regleringar, nemligen att det icke skulle vara tillåtet lärarne att vid sidan af sin undervisning handhafva någon annan offentlig befattning eller att åtaga sig sådana enskilda uppdrag, som kunna verka menligt på deras verksamhet som lärare.

*Föreslagna
skolafgifter.*
(Forts.)

Åtminstone tror jag att det vore af vigt, att, innan löneförhöjningen uppföres på ordinarie stat, en sådan bestämmelse göres. Jag känner lärare, som i mer än 20 år haft större inkomster af andra göromål än de till tjänstebefattningen hörande, och det oaktadt under tiden avancerat till högsta lönegraden. De äro icke få.

Det nämndes af en talare på skånebänken, att förhållandena i ett hänseende skulle vara förändrade mot förr, och att det numera högst sällan inträffar, att skolans tjänstemän öfvergå till kyrkans tjenst. Det är sant, att efter den löneförhöjning, som på senare åren egt rum, det är sällan, som någon från skolan söker sig till pastorat af andra eller tredje klassen; men deremot kan jag med flera exempel från Skåne visa, att det är mycket vanligt, att de till inkomsterna största pastoraten der under de sista åren tilldelats skollärare. Det gjorda påståendet kan jag således icke odeladt medgifva, utan det är blott de till inkomsterna mindre pastoraten och i andra hänseenden mindre behagliga, som numera icke sökas af skollärare.

Då nu regeringen är i tillfalle att inhemta de åsichter, som i Riksdagen blifva uttalade, och jag fäster fullt förtroende till regeringens löfte om nödiga och högst behöfliga reformer i skolväsendet; och då jag derjemte eger kännedom om lärarnes behof af löneförhöjning, och huru de nitiske och i sitt kall troget verkande deraf äro högligen förtjente: så kan jag icke finna mig tillfredsstald, vare sig af det förslag, som från regeringen utgått, eller de af Utskottet och reservanterna framställda, utan sluter mig i det stället till de motiv och det förslag, som äro anförda i Herr Wieselgrens i Andra Kammaren väckta motion: "att Riksdagen, i afvaktan å regeringens åtgärder för fullständig utredning af ifrågavarande ärende, måtte för beredande af tillfällig löneförbättring åt de vid allmänna läroverken samt de vid två- och enklassiga pedagogierna anställda lärare, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i vederbörande statsrådsprotokoll föreslagna grunder, å extra stat för år 1883 anvisa tillsammans 714,500 kronor."

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande moment under öfverläggningen yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels ock afslag derå, hvarefter Herr Grefven och Talmannen gjorde propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till Utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller mom. A) i punkten I af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås momentet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68;
Nej—28.

Den vidare behandlingen af förevarande utlåtande uppsköts till aftonsammanträdet.

Herr vice Talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anhåller att få påkalla Kammarens uppmärksamhet för ett enskildt ärende. Till mig har blifvit öfverlemnadt en till Talmannen i Första Kammaren stäld skrifvelse från det större Akademiska Konsistoriet i Lund af följande innehåll:

Till Herr Talmannen för Riksdagens Första Kammare.

Herr Grefve och Talman!

Den nya Universitetsbyggnaden i Lund, till hvilken Riksdagen täckts bevilja anslag, står snart färdig, vittnande om det skydd och den uppmuntran, som den vetenskapliga forskningen och den högre undervisningen i vårt land åtnjuter af Konung och Riksdag. Redan nästkommande höst kan byggnaden tagas i begagnande, och invigningen af densamma kommer att ega rum å dag, hvilken längre fram bestämmes af Hans Majestät Konungen, som på Universitetets underdåniga förfrågan nådigt förklarar, att han vid detta tillfälle ernar vara närvarande, dermed beredande Universitetet en heder, som detsamma högt skattar och tacksamt erkänner. Detta Hans Majestät Konungens nådiga löfte har hos det Akademiska Konsistoriet väckt önskan att vid den enkla högtid, hvarmed denna invigning kommer att firas, äfven se närvarande representanter af Riksdagen, utan hvars välvilliga frikostighet denna byggnad icke kommit till stånd, och hos hvilken Universitetet sedan lång tid tillbaka står i så stor förbindelse.

Det Akademiska Konsistoriet vänder sig därför genom mig till Eder, Herr Grefve och Talman, med ödmjuk anhållan, att Ni måtte till Första Kammaren framföra denna Universitetets vördnadsfulla åstundan, så att Universitetet vid detta tillfälle kan få äran helsa så väl Eder, Herr Grefve och Talman, som de ombud, hvilka komma af Kammaren att till dess representanter utses.

När dagen för invigningen blir bestämd, skall jag hafva äran att derom meddela underrättelse åt de delegerade.

Å det större Akademiska Konsistoriets vägnar:

Gustaf Ljunggren.
Lunds Universitets n. v. Rector.

J. Kreüger.

Lund den 26 April 1882.

Med anledning af denna skrifvelse hemställer jag, att Kam-
maren behagade utse deputerade att närvara vid invigningsfesten.

Friherre De Geer: Med anledning af den utaf Herr vice
Talmannen upplästa inbjudningen och det förslag, han framställt,
tillåter jag mig föreslå, att Kam-maren måtte besluta att vid ifråga-
varande tillfälle låta sig representeras af Herr Talmannen och
Herr vice Talmannen samt tre deputerade, utsedde genom val den
dag, Talmannen dertill bestämmer.

På särskilda propositioner beslöts, att deputerade skulle utses
att å Kam-marens vägnar närvara vid invigningen af den nya uni-
versitetsbyggnaden i Lund samt att desse deputerade skulle bestå
af Talmannen, vice Talmannen och tre andra ledamöter af Kam-
maren, hvilka skulle väljas å dag, som framdeles komme att be-
stännas.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.